

Pædagogisk læreplan

Dagtilbud Midt

Randers kommune

Dagtilbud Midt

Dagtilbud Midt består af 8 afdelinger placeret i kernen af Randers. Vi har såvel rene vuggestuer og børnehaver samt integrerede afdelinger (0-6 år) og kapacitet til at rumme 314 vuggestuebørn og 263 børnehavebørn. I alt beskæftiger vi op mod 190 medarbejdere og varetager opgaver lige fra almen pædagogik, til udvidet forældresamarbejde og konkret pædagogisk vejledning. At vi er placeret i hjertet af Randers betyder også, at Dagtilbud Midt har en bred demografisk sammensætning, hvor mange forskellige befolkningsgrupper og kulturer er repræsenteret. Det betyder, at børnene tidligt i livet indgår i fællesskaber, hvor mangfoldighed er en naturlig del af hverdagen, og hvor forskellighed bliver et positivt bidrag til forståelse af sig selv og omverdenen.

Fælles faglighed - Fælles videns grundlag

Dagtilbud Midt hviler på et grundlag af ICDP, som er et internationalt forebyggelsesprogram rettet mod pædagoger, lærere og andre, der arbejder indenfor det pædagogiske/socialt felt og har til hensigt at sikre de bedst mulige udviklingsbetingelser for alle børn. At stå på dette fundament er en del af det fælles engagement i Afdeling Børn, Randers Kommune.

I Dagtilbud Midt har vi desuden gennem de seneste år gennemført et kompetenceløft for alle pædagogiske medarbejdere indenfor NPRP (Neuropsykologisk Relationel Pædagogik). NPRP giver viden om barnets neuropsykologiske udvikling med særligt fokus på tilknytning og traumas betydning for barnets sansemæssige, følelsesmæssige og kognitive udvikling i dagtilbuddet. NPRP danner fælles videns grundlag for alle ansatte i dagtilbuddet og dermed også for vores tilgang til arbejdet med den nye styrkede læreplan.

Fælles pædagogisk grundlag

I Randers Midt danner NPRP og ICDP grundlæggende teoretisk fundament for det fælles pædagogiske grundlag. Det er her, vores fælles sprog om kerneopgaven har rod, og herudfra vi definerer og forholder os fagligt til de 15 områder, der ifølge den nye styrkede læreplan skal indgå i det fælles pædagogiske grundlag. I denne læreplan vil disse punkter fremgå i følgende rækkefølge:

1. Børnesyn
2. Dannelse og børneperspektiv
3. Leg
4. Læring
5. Børnefællesskaber
6. Pædagogisk læringsmiljø
7. Samarbejde med forældre om børns læring
8. Børn i udsatte positioner
9. Sammenhæng med 0. klasse
10. 6 læreplanstemaer
11. De fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø
12. Ledelse
13. Pædagogisk personale

Hvert område er i denne læreplan beskrevet ud fra tre hovedpunkter:

- 1) Hvad siger lovgivningen.
- 2) Hvordan omsættes loven med afsæt i vores fælles videns grundlag og vores fælles målsætning i Dagtilbud Midt.
- 3) Hvilke pædagogiske principper understøtter, at vi når de fælles overordnede mål, og hvordan ser det ud i praksis.

I Dagtilbud Midt er det overordnede mål, at læreplanen omsættes, så den understøtter den aktuelle børnegruppe bedst muligt. Derfor vil arbejdet med afsæt i det fælles pædagogiske grundlag i den konkrete praksis se forskelligt ud i de enkelte afdelinger. Læreplanen og det fælles videns grundlag ses som et rodnet, der binder de enkelte afdelinger sammen og er med til at sikre, at uanset hvilken afdeling den enkelte familie får plads i, så er de garanteret, at der arbejdes ud fra det fælles videns grundlag og den fælles læreplan.

1. Børnesyn – menneskesyn

HVAD SIGER LOVEN?

Det at være barn har en værdi i sig selv. Børn skal ikke alene forberedes på at blive voksne, men også støttes og værdsættes i de første år. *Forarbejder til dagtilbudslovens § 8, stk. 2*

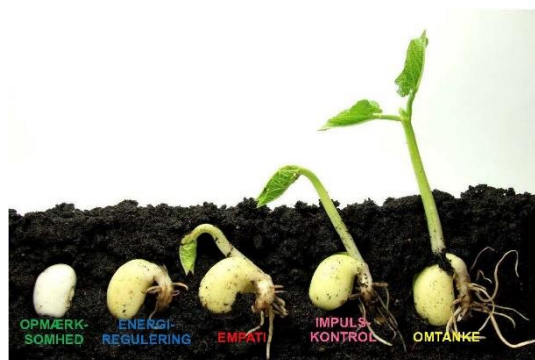
Uddybelse:

- FN's Børnekonventions fokus på barnets ret til leg og medbestemmelse står centralt i danske dagtilbud
- Børn opfattes grundlæggende som kompetente og selvstændige, samtidig med at børn har brug for omsorg, udfordringer, positive forventninger og tillid fra det pædagogiske personale
- Børn ses som aktive medskabere af egen læring og udvikling i rammer, det pædagogiske personale er ansvarlige for.

Fundamentet for det fælles børnesyn og menneskesyn i Dagtilbud Midt består af to byggesten.

Første byggesten tager afsæt i fælles viden om barnets neuropsykologiske udviklingsbetingelser og samspillet mellem arv og miljø. Her arbejdes der ud fra en fælles udviklingsforståelse, beskrevet gennem følgende metafor:

Barnets hjerne kan anskues som et stykke jord. I denne jord ligger der frø, der repræsenterer kompetencer og færdigheder barnet har mulighed for at udvikle. Alle fødes med de samme frø, men frøenes placering i jorden er forskellig hos det enkelte barn. Nogle frø er placeret i den bløde muld og optager nemt næring og vokser, mens andre frø kan være placeret i lerlaget dybt under jorden. Her skal der meget mere næring til, før der sker en udvikling, der kan mærkes i barnets adfærd og trivsel. Frøene næres gennem kontakt og samspil med kærlige og omsorgsfulde voksne, der formår at justere sig i forhold til barnets behov og etablere sig som en tryk base for barnet. De frø, der får den rette mængde næring, vokser og bliver til kompetencer og færdigheder, som former barnets personlighed og understøtter barnets livsglæde og livsmod. Altså er barnets udviklingsmuligheder relationelt betinget, og kvaliteten af de relationer, barnet indgår i, er af afgørende betydning for barnets trivsel, læring, udvikling og dannelse.

Anden byggesten i det fælles børnesyn i Dagtilbud Midt tager udgangspunkt i barnets grundlæggende medfødte 'rettetheder' eller drivkræfter, der danner fundament for barnets udvikling og deltagelse i de fællesskaber, det indgår i. Disse er biologisk forankrede og aktiveres uanset kultur og social status:

Se mig, som den jeg er

Barnet er født med en grundlæggende rettethed eller drivkraft mod at blive set, hørt og forstået. Barnet hævder sig og udtrykker sine behov med en forventning om at blive taget alvorligt.

Lad mig høre til lige som dig

Flokydsmentaliteten er grundlæggende i mennesket og barnet har en medfødt rettethed og **drivkraft** mod at få lov til at deltage på egne præmisser, at få betydning og få lov at bidrage. Målet er her at opnå følelsen af samhørighed og tilhørsforhold med ligesindede.

Vis mig, hvem jeg kan blive

En medfødt rettethed og drivkraft mod idealer og rollemodeller får barnet til at søge ud i verden og forsøge at følge de normer og værdier, der er i det miljø, barnet vokser op i. Her skabes mening, når nogle tror på, at barnet kan mestre det givne i situationen, og barnet oplever at lykkes.

Giv mig passende udfordring

Barnets har en medfødt rettethed og drivkraft til at være lærende og udforske det, barnet endnu ikke kan eller kender til. Her er processen frem for målet i fokus og understøttes af et medspillende modspil.

Disse fire rettetheder og drivkræfter repræsenterer to dimensioner i barnets samlede udviklingsbetingelser; *det værende og det lærende*. 'Se mig som den jeg er' og 'lad mig høre til ligesom dig' danner fundament for 'det værende' i barnet. Her udvikles selvværd og følelsen af at blive til 'nogen'. 'Vis mig, hvem jeg kan blive' og 'giv mig passende udfordring' danner fundament for 'det lærende' i barnet. Her udvikles barnets selvtillid og barnets oplevelse af at blive til 'noget'. Disse to dimensioner er hinandens forudsætninger:

Kilde: Jan Tønnesvang, *Selvet Som Rettethed*, 2001

Den, jeg er, danner fundament for det, jeg kan – det, jeg kan, danner fundament for den, jeg er.

De to grundlæggende byggesten hører ikke kun barndommen til, men danner fundament for de udviklingsbetingelser, mennesket har livet igennem. Derfor udvides børnesynet til et menneskesyn i Dagtilbud Midt, der bruges til at skabe mening, perspektiv og nysgerrighed både omkring børn, forældre, medarbejdere, ledere og eksterne samarbejdspartnere. Et menneskesyn der danner fundament for alle temaer i den fælles pædagogiske læreplan.

*Det fælles børne- og menneskesyn afspejles i børnehøjde af det fælles overordnede mål, **at alle børn oplever barndommen som tryk, glædesfyldt og værdifuld, og at barnet oplever at have en værdi i sig selv.***

Medarbejdere i Dagtilbud Midt forpligter sig på at understøtte det overordnede mål ved, at alle

- **Har positive forventninger til, at alle børn, gør det bedste, de kan, og det, der skaber mening for det enkelte barn i den konkrete situation.**
Dette understøttes ved en anerkendende, bekræftende og ikke dømmende tilgang til barnet, hvor dets adfærd, følelser og indspil til fællesskabet tages alvorligt og tillægges en betydning.
- **Ser, at alle børn har et stort udviklingspotentiale, der indfries gennem intervention i nærmeste udviklingszone.**
Dette understøttes gennem fokus på det enkelte barns ressourcer og initiativer med afsæt i, at børn i gruppen kan have forskellige livsvilkår og betingelser for udvikling.
- **Gøder og vander det enkelte barns frø gennem etablering af en tryk base med fokus på balance mellem det værende og det lærende.**
Dette understøttes gennem systematisk fokus på relations arbejde og etablering af kontakt, hvor den professionelle afstemmer og justerer sig i forhold til barnets behov og initiativer.
- **Tager ansvar for at barnet lykkes og tager ansvar for de fejl, der kan opstå.**
Dette understøttes af en høj faglig og personlig bevidsthed omkring egen fagpersonlig resonans, hvor der fokus på at være en tryk karavanefører der møder det enkelte barn og børnegruppen med sit omsorgsfulde jeg.

'Vi møder børn og forældre forskelligt og mærker efter, hvad der skaber tryk i relationen. Vi justerer os og tuner os ind på det menneske, vi står overfor. Det er gennem relations arbejdet og den kontakt, der opstår, at vi skaber oplevelsen af ligeværd, at alle har samme værdi og betydning.' - **NYVANG**

'Til opstartssamtalen såvel som til 3-måneders samtalen forsøger vi at få et godt kendskab til både familien og barnet. Vores mål er, at få en nuanceret viden for bedst muligt at kunne møde barnet og familien, der hvor de er, med respekt og forståelse for deres perspektiver og aktuelle ståsted.'

- **JENNUMPARKEN**

2. Dannelse og børneperspektiv

HVAD SIGER LOVEN?

Børn på fx 2 år og 4 år skal høres og tages alvorligt som led i starten på en dannelsesproces og demokratisk forståelse. Dannelse, ligestilling og demokrati skal medtænkes i det daglige pædagogiske arbejde, så børnene oplever at have indflydelse på udformning af dagligdagen og aktiviteterne uanset baggrund, køn, alder og kultur. Det pædagogiske personale i dagtilbuddet skal invitere barnet til at være aktivt deltagende, så barnet selv er med til at skabe sin læring og konkrete deltagelse i demokratiske sammenhænge, som personalet er ansvarligt for at skabe.

Forarbejder til dagtilbudslovens § 8, stk. 2

Uddybelse:

- Dannelse refererer både til det pædagogiske formål, til pædagogisk indhold og form.
- Dagtilbud skal fremme børns trivsel, læring, udvikling og dannelse gennem trygge og pædagogiske læringsmiljøer, hvor legen skal være grundlæggende, og der skal tages udgangspunkt i et børneperspektiv

Dannelse og børneperspektiv i Dagtilbud Midt

I Dagtilbud Midt tager vi udgangspunkt i barnets forudsætning for at udvikle en demokratisk forståelse, når vi arbejder med dannelse og børneperspektiver i den daglige praksis. Demokratisk forståelse udvikles ikke ved naturlig modning, derfor er det overordnede fælles fokus i Dagtilbud Midt at vande de frø, der danner de demokratiske trædesten i barnets forståelse af sig selv og omverden. Dette sker gennem hverdagens rutiner, aktiviteter og gøremål.

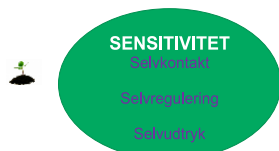
I Dagtilbud Midt anskuer vi dannelse som det aftryk, der sættes i barnets krop og bevidsthed, mens det indgår i hverdagens rutiner, aktiviteter og gøremål i dagtilbuddet. Det er her grundstenene i barnets personlighed, livsglæde og livsmød støbes. Dette sker ikke gennem dét, barnet skal lære, men gennem *måden* barnet får mulighed for at lære det på. Og disse aftryk sættes gennem den professionelle tilgang til barnet.

Med afsæt i vores fælles menneskesyn arbejder vi i Dagtilbud Midt med det grundlæggende udgangspunkt, at alle mennesker har ret til selvbestemmelse, og at selvbestemmelse er den del af den grundlæggende dannelse. Mennesker har ret til at bestemme over deres eget liv, ret til at udvikle deres egen autonomi, definere deres grænser og behov, deres ønsker og drømme. Og et af de grundlæggende formål med den pædagogiske praksis er at gøde og understøtte dette på bedste vis. I Dagtilbud Midt arbejder vi med to grundlæggende trædesten i barnets udvikling af selvbestemmelse:

Jonas har lært at vente efter tur

Men hvad lærte Jonas omkring sig selv, mens han bøvlede med at lære at vente efter tur?

Sensitivitet

Barnets udvikling af selvbestemmelse starter her. Det er her barnets selvkontakt, selvregulering og selvudtryk spirer og gror, og hvis barnet skal kunne træffe beslutninger, sætte grænser og udtrykke sine behov, kræver det, at det kan mærke sig selv, regulere sig og udtrykke sig selv på en måde, der er accepteret i den kultur, det vokser op i.

Socialitet

Barnets socialitet danner fundament for barnets handlinger i fællesskabet. Her udvikler barnet grundlæggende handle-mønstre, lærer de sociale spilleregler og udvikler herigennem sin evne til at deltage i de fællesskaber, det indgår i. Her tilegner barnet sig den sociale adfærd, der er dominerende i den kultur, barnet indgår i.

Med inspiration fra Jan Tønnesvang, Kvalificeret Selvbestemmelse, KvaS

Både sensitivitet og socialitet udvikles gennem samspil og interaktioner med omverden og først og fremmest de primære omsorgspersoner. I Dagtilbud Midt arbejder vi med en bevidsthed om, at den måde barnet forvalter sin selvbestemmelse på kobler sig til de frø, barnet får vandet gennem sin opvækst. Derfor har vi fokus på at vande frøene for sensitivitet og socialitet, mens vi samtidig stræber efter, at selvbestemmelsen bliver en *kvalificeret selvbestemmelse*. Når en selvbestemmelse bliver kvalificeret, går den fra kun at være til gavn for barnet selv og til at være til gavn for både barnet og omverden. Altså at de handlinger og beslutninger, barnet tager gennem livet, skaber merværdi. Derfor er det ligeledes et grundlæggende formål med den pædagogiske praksis, at barnet får mulighed for at kvalificere sin selvbestemmelse gennem de fællesskaber, barnet indgår i. Her er vi opmærksomme på at gøde to frø, der kvalificerer selvbestemmelsen:

Refleksivitet

Skal vi kvalificere selvbestemmelsen sker dette, når frøet for refleksivitet bliver næret. Det er her barnet lige så langsomt udvikler evnen til omtanke, selvvurdering og til at skifte perspektiv. Dette giver barnet mulighed for at tænke nye tanker om årsager til adfærd hos sig selv og andre og herigennem kvalificere sine handlinger og reaktioner, så de i højere grad understøtter den kultur, der ønskes i det fællesskab, barnet indgår i.

Teknikalitet

For at kunne udtrykke sig og deltage i fællesskabet kræver det både sprog, motorik og forståelse for, hvordan vores hverdag og verden rent teknisk hænger sammen. Når barnet kender legetøjets funktioner, ved hvordan døren åbnes og lukkes og kan tage proppen af og på tuschen, udvikler det en teknisk forståelse for sin omverden. Denne forståelse vil, sammen med et sprog og en motorik, der understøtter barnets sensitivitet og socialitet og refleksivitet, være med til at kvalificere barnets selvbestemmelse.

Med inspiration fra Jan
Tønnesvang, KvaS

De fire trædesten, der til sammen danner en kvalificeret selvbestemmelse kan ses som hinandens forudsætninger og danner sammen med vores menneskesyn rettesnor for os i Dagtilbud Midt, når vi arbejder med understøtte børns perspektiver gennem hverdagens praksis. Overordnet har vi fokus på børnenes perspektiver på to niveauer:

Sagsforholdet

Her er der fokus på den konkrete situation, set fra barnets perspektiv. Hvilke krav er svære for barnet at honorere, hvem havde scooteren først, hvad var barnets ide med legen? Nogle gange kan barnet sprogligt udtrykke sit perspektiv, og andre gange er det barnets adfærd alene, der udtrykker barnets perspektiv i situationen.

Eksistensforholdet

Her er der fokus på barnets tilhørsforhold til den professionelle i den givne situation. Oplever barnet at blive set, hørt og forstået, oplever barnet at kunne deltage ud fra egne præmisser og oplever barnet at have betydning og kunne bidrage?

Gennem arbejdet med at understøtte både sags- og eksistensforholdet balancerer vi i Dagtilbud Midt mellem at intervenere i sagsforholdet og samtidig understøtte eksistensforholdet, således at barnets selv- og tilværelsesforståelse gødes og udvikles på en måde, der understøtter barnets kvalificerede selvbestemmelse.

*Det fælles syn på dannelse og børneperspektiver afspejles i børnehøjde af det fælles overordnede mål om, **at alle børn oplever at blive set, hørt og forstået og oplever mulighed for med- og selvbestemmelse i børnefællesskabet.***

Medarbejdere i Dagtilbud Midt forpligter sig på at understøtte det overordnede mål ved, at alle

- **Gøder barnets selvkontakt, selvregulering og selvudtryk og understøtter barnets tilknytning til den professionelle og børnefællesskabet**
Dette understøttes gennem en bekræftende tilgang til barnet, hvor barnets følelser og oplevelser anerkendes, reguleres og italesættes, hvor barnets perspektiv tillægges værdi, og barnet oplever medarbejderne som en tryk base.
- **Giver barnet mulighed for med- og selvbestemmelse i børnefællesskabet**
Dette understøttes gennem inddragelse af barnets perspektiver, nysgerrighed på barnets initiativer og gennem respekt for barnets grænser, ønsker og behov.
- **Sikrer, at barnets omtanke, selvvurdering og perspektivtagning gødes indenfor barnets nærmeste udviklingszone**
Dette understøttes gennem nysgerrighed på og anerkendelse af de perspektiver, der udspiller sig mellem børnene, hvor medarbejderne gennem en ikke dømmende tilgang sætter fokus på de intentioner, der ligger bag de handlinger, der udspiller sig og guider børnene til nye handlemønstre i fællesskabet.
- **Fokuserer på, at barnets sprog, motorik og teknisk-analytiske forståelse af omverden udvikles på en måde som skaber sammenhæng til barnets sansemæssige og følelsesmæssige udvikling**
Dette understøttes gennem en oplevelsesorienteret tilgang til praksis, hvor der skabes sammenhæng mellem sprog, krop og følelser.

'Vi har et gennemgående fokus på, hvordan vi møder barnet i de forskellige aktiviteter, lege og rutiner. Her understøtter vi barnet på en måde, der giver barnet en oplevelse af at være værdifuld, også selvom det begår fejl eller bliver frustreret undervejs.'

- **MINIMAX**

Når vi har et barn, der kommer i problemer, sørger vi for at guide barnet og undersøge barnets perspektiver i den aktuelle situation på en positiv og anerkendende måde.

- **FIRKLØVEREN**

'I vores daglige samling har vi fast besøg af en Anna-dukke, som bliver tryllet op af kuffert. Anna går på tur i rundkredsen og får kram, så børnene derigennem lærer turtagning, afsked, at dele og det at indgå i et fællesskab. Børnene får også oplevelsen af at skabe værdi sammen med andre.'

- **LINDEHUSET**

3. Leg

HVAD SIGER LOVEN?

Legen har en værdi i sig selv og skal være en gennemgående del af et dagtilbud. Legen er også grundlæggende for børns sociale og personlige læring og udvikling, og legen fremmer blandt andet fantasi, virkelyst, sprog, nysgerrighed, sociale kompetencer, selvværd og identitet. Nogle gange skal legen støttes, guides og rammesættes, for at alle børn kan være med, og for at legen udvikler sig positivt for alle børn.

Forarbejder til dagtilbudslovens § 8, stk. 2

Uddybelse:

- Børns spontane og selvorganiserede leg skal både anerkendes og respekteres og gives betydelig plads i hverdagen i dagtilbuddene. Det pædagogiske personale har samtidig et ansvar for at have en opmærksomhed på, hvordan legefællesskaberne blandt børnene udvikler sig.
- Det pædagogiske personale kan fx løbende vurdere, om det er nødvendigt at rammesætte legen, så alle børnene trives i legen, prøver nye roller og sociale kombinationer og har en (positiv) oplevelse af at være med.
- Rammesatte legeaktiviteter kan fx tage udgangspunkt i, at børn og voksne sammen reflekterer over, hvordan legen kan udformes og udvikles. Pædagogiske legeaktiviteter åbner også mulighed for at inddrage de børn, der eventuelt står uden for legen.

Leg som omdrejningspunkt for barnets udvikling

I Dagtilbud Midt anskuer man legen som et afgørende element i barnets dannelse og udvikling. Det er gennem legen, barnet har mulighed for at afprøve og udvikle kundskaber og færdigheder, og i legen kan barnet i fantasien gøre det, som endnu ikke er muligt i virkeligheden. For at kunne lykkes i legen sammen med andre børn eller i samspil med voksne, kræver det alderssvarende lege- og samspilsfærdigheder, og i Dagtilbud Midt tager vi afsæt i viden om, at disse færdigheder ikke udvikles ved naturlig modning, men gødes og udvikles i en tilknytningsrelation.

Legefærdigheder handler om, at barnet skal kunne opbygge små handlingssekvenser, der til sammen skaber et handlingsforløb. Først selv og senere i samspil med andre.

Samspilsfærdigheder er grundlæggende adfærdsformer, barnet skal mestre for at kunne indgå i leg og legende samspil med andre. Det kan være at holde opmærksomheden, regulere sin energi til den anden, indgå i turtagning og aflæse og justere sig til den andens indspil.

Forskellige lege kategorier stimulerer barnets udvikling på forskellig vis og for at sikre, at legen får den rette indvirkning på barnets udvikling, har barnet brug for både at indgå i rollelege, konstruktionslege, fantasilege, risikolege, regellege og motoriske lege gennem sine år i dagtilbud. Dertil har vi i Dagtilbud Midt en opmærksomhed på, at der også kan opstå en form for leg i selve samspillet mellem voksne/barn og barn/barn.

Det fælles syn på leg og legens betydning for barnets udvikling afspejles i børnehøjde af det fælles overordnede mål om, at alle børn udvikler alderssvarende lege- og samspilsfærdigheder, og at legen bliver omdrejningspunkt for barnets personlige, sociale og kognitive udvikling.

Medarbejdere i Dagtilbud Midt forpligter sig på at understøtte det overordnede mål ved, at alle

- **Indgår i leg med børnegruppen dagen igennem med fokus på at understøtte børnenes lege- og samspilsfærdigheder**
Dette sker gennem en vekselvirkning mellem, at medarbejderen går foran og viser børnene nye legemuligheder, at medarbejderen går ved siden af og samskaber legen med børnene, og at medarbejderen går bagved og følger barnets initiativer og ideer i legen.
- **Tager ansvar for at barnet tilbydes et alsidigt legemiljø, hvor barnet inviteres til at afprøve og gøre sig erfaringer med forskellige lege kategorier**
Dette understøttes gennem etablering af differentierede legetilbud, hvor medarbejderen faciliterer muligheden for, at børnene kan afprøve og indgå i forskellige typer lege og aktiviteter dagen igennem.
- **Respekterer børnenes spontane og selvorganiserede leg og sikrer, at alle børn får mulighed for gøre sig erfaringer med at indgå i leg med andre børn over tid**
Dette sker gennem understøttelse af børnenes initiativer til interaktion og leg og hjælpe børnene med at få øje på hinandens ideer og ressourcer i samspillet.
- **Sikrer, at der gennem dagen er lege og aktivitetstilbud, der passer til alle børn i fællesskabet uanset deres deltagelsesforudsætninger**

Dette sker gennem en prioritering af lege og aktiviteter med flere deltagelsesbaner, der understøtter, at alle børn kan deltage inden for nærmeste udviklingszone.

'Vi giver løbende plads til børnenes fordybelse i egen leg. Det kan være et barn, som bliver nysgerrig på at kravle op i vindueskarmen ved madrassen og der opstår en spontan leg, gentagelse, mestring og sejr over, at det lykkes. Her er vi bagtrop som anerkender og ser processen og værdien i legen, og måske bruger den som afsæt i en ny leg.'

- FIRKLØVEREN

'Vi arbejder med at differentiere og evaluere legen, så vi formår at ramme de enkelte børns og enkelte gruppers udviklingstrin'

- GRØNNEGADE

4. Læring

HVAD SIGER LOVEN?

Læring skal forstås bredt, og læring sker fx gennem leg, relationer, planlagte aktiviteter og udforskning af naturen og ved at blive udfordret. Det pædagogiske læringsmiljø handler om at fremme børns kropslige, følelsesmæssige, sociale og kognitive udvikling og forståelse.

Forarbejder til dagtilbudslovens § 8, stk. 2

Uddybelse:

- Børn lærer ved at udforske med krop og sanser
- Børn lærer gennem kommunikation, udveksling og sociale interaktioner
- Børns læring fremmes af at turde begå fejl, famle og slippe fantasien løs
- Læring i dagtilbud sker i en vekslen mellem blandt andet børneinitierede lege, voksenplanlagte aktiviteter og rutinesituationer som fx frokosten.
- Det pædagogiske personale skal bruge børnenes legeindhold som pejlemærker for, hvad der optager dem, hvad der kan være en udfordring for deres læring og udvikling, og hvad der derfor er oplagt at arbejde videre med i planlagte læringsaktiviteter sammen.
- Samtidig må det pædagogiske personale systematisk have fokus på de børn, der ikke af sig selv indgår i legene og aktiviteterne eller altid har den samme rolle i lege og aktiviteter

En legende tilgang til læring

Børn lærer på alle tidspunkter og i alle situationer, og børn lærer bedst gennem leg. Derfor har vi i Dagtilbud Midt fokus på, at det samlede pædagogiske tilbud tilbyder differentierede læringsmuligheder, med legen som omdrejningspunkt. Dette understøtter, at alle børn får mulighed for at tilegne sig alderssvarende færdigheder og kompetencer, mens de går i dagtilbud.

Tilegnelse af færdigheder:

Her skal barnet tilegne sig de grundlæggende færdigheder, det kræver at mestre det nye. Det kan ex. være at vente på tur, lære at hoppe eller et nyt ord. Dette stimuleres på mange forskellige måder i samspil med en voksen og også på egen hånd.

Tilegnelse af kompetencer:

Når barnet har udviklet færdigheder starter læreprocessen med at kunne anvende og tilpasse disse til den sammenhæng og de relationer, barnet indgår i. Barnet skal lære kun at sige 'nej', når det mener nej, det skal lære, at nogle steder kan det hoppe ned fra kanten, mens det andre steder er for farligt, og det skal lære at vente på tur både ved gyngen og ved håndvasken.

Færdigheder og kompetencer udvikles hele tiden, og vi kan ikke skille disse to processer ad i praksis. Men for at sikre at barnet ikke gentagne gange bliver sat i situationer, hvor det ikke har kompetencen til at tilpasse sine færdigheder til konteksten, justerer og tilpasser vi løbende krav og tilbud til barnets nærmeste udviklingszone for, at understøtte barnets muligheder for læring og deltagelse. Samtidig holder vi for øje, at der skal være mange gentagelser til, fra barnet er i nærmeste udviklingszone, og til barnet mestrer selv. Derfor arbejder vi i Dagtilbud Midt med 'kan næsten selv' som en central del af barnets læringsproces, hvor de sidste byggesten, frem til at barnet mestrer, lægges. I arbejdet med nærmeste udviklingszone tager vi ligeledes afsæt i, at der er nogle færdigheder og kompetencer, der udvikler sig bedst på bestemte tidspunkter i barnets opvækst.

I læreprocessen holder vi i Dagtilbud Midt overordnet fokus på proces frem for produkt. Det betyder, at målet med legen, aktiviteten eller gøremålet ikke gennemføres på bekostning af barnets initiativer og perspektiver, og der gives mulighed for at kunne nyorientere sig i processen, frem mod målet. Vi har ikke kun fokus på, at barnet skal tilegne sig nye færdigheder og kompetencer men også, at barnet grundlæggende skal 'lære at lære', lære begå fejl og lære at kunne rumme og tåle den frustration, der kan være forbundet med læring. Ligeledes holder vi os for øje, at der i læreprocessen altid er en sideløbende dannelsesproces, hvor barnet lærer noget om sig selv og sin omverden. Derfor ser vi læring og dannelse som hinandens forudsætninger, og arbejder gennemgående med pædagogiske interventioner, der gøder og vander både lærings- og dannelsesfrøene, mens barnet tilegner sig nye færdigheder og kompetencer.

Det fælles syn på læring afspejles i børnehøjde af det fælles overordnede mål om, at alle børn 'lære at lære' og udvikler alderssvarende færdigheder og kompetencer indenfor alle læreplanstemaer.

Medarbejdere i Dagtilbud Midt forpligter sig på at understøtte det overordnede mål ved, at alle

- **Har en legende tilgang til læring, hvor relationen mellem barnet og den voksne er bærende i læreprocessen**
Dette sker gennem bekræftende interaktioner, hvor barnets interesseområder og perspektiver inddrages og understøttes i de læringstilbud, der organiseres.
- **Vækker barnets nysgerrighed og motivation til at afprøve nyt**
Dette sker gennem leg og opmuntrende samspil, hvor barnet understøttes i nærmeste udviklingszone
- **Anerkende barnets perspektiver, initiativer og frustrationer i læreprocessen**
Dette sker gennem en bekræftende tilgang til barnet, hvor barnets følelser og reaktioner rummes og reguleres
- **Sikrer, at alle børn indgår i forskellige læringsituationer med forskellige børn og voksne, og hvor barnet får mulighed for at udvikle og afprøve deres færdigheder og kompetencer**
Dette understøttes af en nysgerrighed på barnets handlinger og initiativer i børnegruppen, hvor barnet støttes i nærmeste udviklingszone.

'Til samling bruger vi fokusord over en længere periode. Børnene går fra at blive præsenteret for ordene, til at øve sig i fællesskabet for herefter at kunne anvende ordene i den rette sammenhæng.'

- MINIMAX

'Vi har haft tema om snegle, hvor vi taler om sneglens egenskaber, heriblandt om følehornene, hvor sneglens øjne sidder. Børnene har små grene som trommestikker, dem sætter de op i panden og siger, 'de er sneglens øjne'. Vi har sunget goddag sang, hvor grenene bruges som trommestikker og også sunget sangen 'Vi er alle sammen vilde'. Her har børnene holdt pindene op til panden og leget, at de er sneglens øjne. Børnene leger stadig, at de har snegleøjne, når de finder små grene eller pinde, selvom der er gået 3 måneder siden, snegletemaet er afsluttet.

- FIRKLØVEREN

5. Børnefællesskaber

HVAD SIGER LOVEN?

Al leg, dannelse og læring sker i børnefællesskaber, som det pædagogiske personale fastsætter rammerne for. Relationer og venskaber er afgørende, hvor alle børn skal opleve at være en del af fællesskabet og blive respekteret og lyttet til. I dagtilbuddenes hverdag skal der være plads til, at det enkelte barn både kan vise initiativ og kan være aktivt deltagende, samtidig med at fællesskabet skaber rum til alle, nye relationer og mulighed for at prøve forskellige positioner mv. Det er det pædagogiske personales og ledelsens opgave at skabe en balance mellem individ og fællesskab i dagtilbuddet.

Forarbejder til dagtilbudslovens § 8, stk. 2

Uddybelse:

- De konkrete børn og det pædagogiske personale, der er til stede i dagtilbuddet, er fælles om at skabe det sociale rum, hvorigennem de enkelte børn lærer og udvikler sig.
- Forældrene har et medansvar, som betyder, at forældrene indgår i at skabe et velfungerende børnefællesskab præget af anerkendelse af alle familier uanset disses forudsætninger.
- I det pædagogiske arbejde med den pædagogiske læreplan arbejdes der med sammenhænge mellem børnenes perspektiver, mulighederne og begrænsningerne i det sociale rum og de pædagogiske målsætninger

Fra børnegruppe til børnefællesskab

Et fællesskab er ikke givet, fordi man er en del af en gruppe. Et fællesskab opstår i gruppen gennem interaktioner, fælles lege og aktiviteter, der over tid giver barnet en oplevelse af samhørighed, at barnet oplever at kunne deltage ud fra egne præmisser og oplever at kunne bidrage til gruppen. I et fællesskab oplever man at være sammen med ligesindede, selvom de der hører til fællesskabet sagtens kan være forskellige. Oplevelse af samhørighed knytter sig til barnets tilknytning, og derfor arbejder vi i Dagtilbud Midt med fokus på, at alle børn skal udvikle trygge relationer til deres primære medarbejdere i afdelingen.

Arbejdet med at etablere fællesskaber kræver et vekslende fokus på det enkelte barn og fællesskabet, hvor barnet viser nysgerrighed for fællesskabets perspektiver og fællesskabet viser nysgerrighed for barnets perspektiver. Det er gennem vores handlinger, vi tillægger andres initiativer og perspektiver betydning, og et fællesskab kræver, at alle deltagere bliver positioneret som betydningsfulde og med mulighed for at bidrage. Derfor har vi i Dagtilbud Midt fokus på at sikre, at alle børn inddrages og høres, og at vi bestræber, at alle børn oplever at kunne deltage ud fra egne præmisser i løbet af dagen. Et fællesskab kræver, at de, der er en del af fællesskabet, forpligter sig på at værne om fællesskabet og bidrager til at opretholde fællesskabet. I Dagtilbud Midt bestræber vi, at børnene får mulighed for at engagere sig socialt og følelsesmæssigt til hinanden og til børnegruppens medarbejdere og her igennem etablere forpligtende relationer og motivation til at bidrage til fællesskaber. Et fællesskab udvikler en kultur for samvær og her er det afgørende, at denne kultur understøtter barnets kvalificerede selvbestemmelse.

Fordi børn i en børnegruppe har forskellige forudsætninger for at deltage kan det ikke undgås at et barn udfordres af de rammer og krav, der er til deltagelse i børnegruppen. Dette påvirker barnets oplevelse af samhørighed, og derfor har vi i Dagtilbud Midt gennemgående opmærksomhed på, at det ikke er det samme barn eller de samme børn, der tilbagevendende oplever sig stigmatiseret eller placeret i randen af eller udenfor fællesskabet. Alle børn har ret til en plads i fællesskabet, og så snart et barn kommer i en situation, hvor det ekskluderes, justerer vi vores praksis til barnets nærmeste udviklingszone for herigennem at give barnet mulighed for at genfinde en plads i fællesskabet.

*Det fælles syn på betydningen af børnefællesskaber afspejles i børnehøjde af det fælles overordnede mål om, **at alle børn oplever børnegruppen som et fællesskab og en tryk base, hvor de har samhørighedsskabende oplevelser, hvor de hører til, og hvor de har mulighed for at deltage og lykkes ud fra egne præmisser.***

Medarbejdere i Dagtilbud Midt forpligter sig på at understøtte det overordnede mål ved, at alle

- **Etablerer sig som en tryk base for det enkelte barn og børnegruppen**
Dette sker gennem øjenkontakt og positivt samspil, hvor målet er at dele glæde over at være sammen.
- **Viser alle børn, at de er betydningsfulde og gør en forskel i fællesskabet**
Dette sker gennem anerkendelse af børnenes initiativer og bidrag og en understøttelse af, at børnene gensidigt får øje på hinandens bidrag i fællesskabet.
- **Understøtter relationerne børnene i mellem og sikrer, at alle børn indgår i relationer til andre børn, hvor de deler samhørighed skabende oplevelser**
Dette sker ved, at børnenes legevaner og bidrag anerkendes og at børnene hjælpes til at få øje på hinandens bidrag og at respektere hinandens grænser og behov.
- **Sikrer, at børnegruppens mangfoldig kan rummes i fællesskabet og alle børn, uanset deltagelsesforudsætninger og kultur, oplever at høre til**
Dette sker gennem nysgerrighed på alle børns perspektiver og initiativer, hvor ingen favoriseres eller stigmatiseres.

'I dagligdagen arbejder vi i små grupper. I grupperne har vi fokus på, at børnene er nogenlunde jævnaldrende og samtidig kan bidrage med noget til fællesskabet for at alle udvikler sig i eget tempo. Her opstår fællesskaber mellem børnene og deres venskaber understøttes.'

- NYVANG

'Vi har observeret, at vores børnegruppe periodevis kan have vanskeligt ved at fordybe sig i leg, når de er på egen hånd. Derfor har vi lavet faste legegrupper, hvor formålet er at give det enkelte barn grundlæggende redskaber til at kunne indgå i fællesskaber og leg. Her har vi fokus på roller i legen og positiv kontakt, der styrker relationerne og oplevelsen af at være en del af et fællesskab.'

- JENNUMPARKEN

6. Pædagogisk læringsmiljø

HVAD SIGER LOVEN?

Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan det enkelte dagtilbud hele dagen etablerer et pædagogisk læringsmiljø, der med leg, planlagte vokseninitierede aktiviteter, spontane aktiviteter, børneinitierede aktiviteter samt daglige rutiner giver børnene mulighed for at trives, lære, udvikle sig og dannes.

Det pædagogiske læringsmiljø skal tilrettelægges, så det inddrager hensynet til børnenes perspektiv og deltagelse, børnefællesskabet, børnegruppens sammensætning og børnenes forskellige forudsætninger.

Dagtilbudslovens § 8, stk. 3

Uddybelse:

- Det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbuddet skal være baseret på et samspil mellem strukturelle parametre som personalets uddannelse og kompetencer, børnegruppernes størrelse, fysiske rammer, normering, digitale redskaber, den æstetiske udformning mv. og en række proceselementer som det empatiske samspil med de andre børn og det pædagogiske personale, udfordrende dialoger og situationer, forældresamarbejdet og hverdagens rytme mv.
- Når det pædagogiske personale skal etablere pædagogiske læringsmiljøer, indebærer dette også, at personalet skal gøre sig pædagogisk-didaktiske overvejelser om et pædagogisk læringsmiljø, der understøtter børnegruppens kropslige, sociale, emotionelle og kognitive læring og udvikling.
- Det pædagogiske læringsmiljø skal altid tilrettelægges, så det inddrager hensynet til børnenes perspektiv og deltagelse, børnefællesskabet, børnegruppens sammensætning og børnenes forskellige forudsætninger.
- Det er et krav, at det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbuddet skal være til stede hele dagen.

Udviklende læringsmiljøer til alle børn

Det pædagogiske læringsmiljø danner udgangspunkt for arbejdet med barnets læring og dannelse i dagtilbud og i Dagtilbud Midt definerer vi det pædagogiske læringsmiljø som bestående af to grundlæggende elementer:

Strukturelle elementer dækker over, hvordan den grundlæggende struktur og organisering er i løbet af dagen, hvor mange og hvilke børn, der er i grupperne hvornår, hvilke aktiviteter, lege og gøremål, og hvilke krav der er til børnenes deltagelse.

Relationelle elementer beskriver den relationelle del af læringsmiljøet, hvor kvaliteten af relationerne, medarbejdernes evne til at lede børnegruppen og de mikro processer, der udspiller sig i kontakten mellem barnet og medarbejderne og børn og børn imellem er i fokus.

I Dagtilbud Midt ser vi de to ovenstående elementer værende til stede hele tiden, og at kvaliteten af elementerne kan være forskellige alt efter, hvornår på dagen og i hvilke situationer og relationer, det udspiller sig. Altså kan kvaliteten af læringsmiljøet som udgangspunkt svinge, og læringsmiljøet kan derfor både ses som en beskyttende faktor og en risikofaktor for barnet alt efter, hvordan medarbejderne har grebet læringsmiljøet an. Læringsmiljøet er en del af det samlede børnemiljø, der kan ses som det samlede pædagogiske tilbud i dagtilbuddet. Børnemiljøet beskrives længer fremme i læreplanen.

I arbejdet med det pædagogiske læringsmiljø tager vi i Dagtilbud Midt altid udgangspunkt i den aktuelle børnegruppe for at sikre så høj kvalitet som muligt. Det er med afsæt i børnegruppens præmisser for deltagelse og deres interesser, at vi får mulighed for at tilpasse vores pædagogiske rutiner og aktiviteter og sætte relevante og aktuelle mål indenfor gruppens nærmeste udviklingszone. Vi har opmærksomhed på, at *måden* vi er sammen med børnene og hinanden på påvirker den læring og dannelse, der finder sted i de læreprocesser, der opstår i det, vi er sammen om. Så selvom at struktur og organisering, valg af aktiviteter og lege er forskellige i de enkelte afdelinger, er det et fast udgangspunkt for alle afdelinger, at alle medarbejdere arbejder med et gennemgående fokus på relationens betydning for barnets udviklingsmuligheder i fællesskabet. Her er der en skærpet opmærksomhed på medarbejderens evne til at kunne regulere sig og etablere sig som en tryk base for barnet.

Alle afdelinger i Dagtilbud Midt bygger læringsmiljøet op omkring en fast struktur, hvor rytme, struktur og gentagelse er fælles nøgleord. Dette er med til både at regulere og stimulere barnets læring og dannelse og understøtter samtidig, at alle børn uanset deltagelsesforudsætninger får de bedste deltagelsesmuligheder i børnefællesskabet. Der er fokus på, at de daglige pædagogiske tilbud både skal stimulere børnenes kropslige, følelsesmæssige, sociale og kognitive læring og udvikling, hvilket sker gennem forskellige aktiviteter og legeforløb både ude og inde og en helhedsorienteret tilgang til børns læring og udvikling gennem hverdagens mange rutiner og gøremål. Her er der gennemgående fokus på arbejdet med de 6 læreplanstemaer som en integreret del af den samlede praksis.

Det fælles syn på det pædagogiske læringsmiljø afspejles i børnehøjde i det fælles overordnede mål om, **at alle børn skal tilbydes pædagogiske læringsmiljøer, der understøtter børnene trivsel, læring, udvikling og dannelse indenfor nærmeste udviklingszone i et afstemt forhold mellem strukturelle og relationelle indsatser.**

Medarbejdere i Dagtilbud Midt forpligter sig på at understøtte det overordnede mål ved, at alle

- **Samarbejder om at tilpasse det pædagogiske læringsmiljø til den aktuelle børnegruppe med fokus på børnegruppens behov, interesser og præmisser for deltagelse i fællesskaber**
Dette sker gennem systematisk planlægning, gennemførelse og evaluering af de løbende indsatser og tiltag i børnegruppen, hvor der med afsæt i de fælles mål afdækkes, hvilken effekt og udvikling der er skabt hos børnegruppen.
- **Leder børnegruppen på en måde, der understøtter dagtilbuddet fælles syn på dannelse, børneperspektiver, læring og børnefællesskaber**
Dette sker gennem en bekræftende tilgang til både det enkelte barn og børnegruppen, hvor medarbejderen bevarer overblikket, udviser fleksibilitet i samspillet og etablerer sig som en tryk base for det enkelte barn og gruppen.
- **Sikrer, at alle børn indgår i et differentieret læringsmiljø, der understøtter både den motoriske, følelsesmæssige, sociale og kognitive udvikling**
Dette etableres gennem en vekselvirkning mellem forskellige legekategorier og forskellige legekontekster, hvor både spontane og planlagte lege og aktiviteter tilbydes
- **Tager ansvar for, at alle børn tilbydes et læringsmiljø med rytme, struktur og gentagelse, der rummer børnegruppens forskellige deltagelsesforudsætninger, interesser og mangfoldighed**
Dette understøttes gennem organisering af børnegruppen, gennem legegrupper, opdeling af gruppen i løbet af dagen og med fokus på indhold der tager afsæt i børnenes initiativer og perspektiver

Vi spiller som medarbejdere en vigtig rolle i det relationelle læringsmiljø, hvor vi understøtter relationerne og børnenes initiativer: *En gruppe børn leger med Lego. Line tager en klods fra Lasse. Lasse råber og tager fat i klodsen, så de har fat i hver sin ende. Nu råber begge børn af hinanden. Pædagogen giver klodsen tilbage til Lasse og siger: "Bliver du sur over, at Line tager din klods? Lasse siger: "Ja". Pædagogen siger: "Det er også træls. Du må gerne sige stop til hende." Lasse siger: "Stop, Line". Pædagogen henvender sig nu til Line og siger: "Hov Line, du kom til at tage klodsen fra Lasse. Det kan Lasse ikke lide. Ville du gerne låne den?" Line nikker. "Det kan jeg godt forstå", siger pædagogen. Du kan spørge Lasse, om du må låne den. Line spørger Lasse, og Lasse svarer: "Nej, ikke nu". Pædagogen siger: "Så må du vente til senere og prøve at spørge igen. Prøv at se, du kan låne denne i stedet", mens hun giver Line en anden klods.*

- GRØNNEGADE

Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte tre grundlæggende elementer, som danner rammen for læring og trivsel, nemlig pædagogisk planlagte aktiviteter, hverdagens rutiner og børnenes egne initiativer til leg og aktivitet.

I hverdagens rutiner, eksempelvis i garderoben organiserer de voksne sig og deler børnene i mindre grupper og garderoben bliver læringsmiljø for selvhjulpethed og samarbejde.

- LERVANGEN

7. Samarbejde med forældre om børns læring

HVAD SIGER LOVEN?

Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan dagtilbuddet samarbejder med forældrene om børns læring.

Dagtilbudslovens § 8, stk. 6

Uddybelse:

- Alle forældre er forskellige, og det vil være det enkelte dagtilbuds ansvar at facilitere og rammesætte forældresamarbejdet, så forældresamarbejdet bliver differentieret og baseret på lokale traditioner, ønsker og den enkelte families behov.
- Dagtilbuddet skal sammen med forældrene afstemme gensidige forventninger til hinanden i forhold til både det individuelle forældresamarbejde og det mere generelle forældresamarbejde i dagtilbuddet.
- Det daglige forældresamarbejde i dagtilbud vil skulle bygge på et tillidsfuldt og konstruktivt samarbejde om børnenes trivsel og læring.
- Med forældresamarbejde om børns læring forstås netop et samarbejde, hvor såvel dagtilbuddet som forældrene har et ansvar. Forældrene har således også et ansvar for at samarbejde med dagtilbuddet og i øvrigt holde sig orienteret og bakke op om det arbejde, der foregår i dagtilbuddet i forhold til barnets og børnegruppens trivsel og læring.

Forældresamarbejde

Forældrene er de vigtigste personer i barnets liv, og deres kapacitet til at understøtte barnets trivsel, læring, udvikling og dannelse har afgørende betydning for barnets samlede udviklingsmuligheder. I Dagtilbud Midt samarbejder vi med en mangfoldig forældregruppe, der repræsenterer mange forskellige kulturer og forskellige dele af samfundslaget. Samtidig er en væsentlig del af vores familier på forskellig vis i udsatte positioner.

I Dagtilbud Midt tager vi afsæt i og viser respekt for den enkelte families behov og perspektiver i samarbejdet.

Forældrenes viden om barnet, oplevelser med barnet og overvejelser omkring barnet danner fundament for samarbejdet, hvor vi gennem anerkendende og bekræftende kommunikation undersøger, hvilke risikofaktorer og beskyttende faktorer, der er i barnets liv og hverdag. Vi er undersøgende og nysgerrige på forældrenes perspektiver og på de intentioner, der ligger bag deres handlinger sammen med barnet.

I Dagtilbud Midt arbejder vi ud fra viden om, hvordan tilknytning og traumer påvirker både forældrenes kompetence til at etablere sig som en tryk og sikker base for deres barn, og hvordan de formår at skabe en balance mellem at understøtte og udfordre barnet indenfor nærmeste udviklingszone. Dette påvirker forældrenes grundlæggende kapacitet til at skabe et udviklende hjemmemiljø for barnet. Hos nogle familier, ses hjemmemiljøet i kortere perioder overordnet set som en risikofaktor, mens hjemmemiljøet hos andre familier grundlæggende ses som en risikofaktor for barnet. I relation til disse familier, arbejder vi i Dagtilbud Midt med specifikke tiltag for at understøtte forældresamarbejdet, hvor der er særlig fokus på, at forældrene oplever dagtilbuddet som en tryk base i samarbejdet, hvor de gennem bekræftende interaktioner og dialoger oplever sig set, hørt og forstået.

*Det fælles syn på forældresamarbejdet afspejles i hverdagens praksis gennem det fælles overordnede mål om, **at alle forældre oplever at blive set, hørt og forstået, at deres perspektiver og behov tages alvorligt, og at forældre og dagtilbud gennem dialog og refleksion i samarbejdet øger kvaliteten både i barnets hjemmemiljø og i det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbuddet.***

Medarbejdere i Dagtilbud Midt forpligter sig på at understøtte det overordnede mål ved, at alle

- **Møder alle forældre med respekt for deres perspektiver på barnets trivsel, læring, udvikling og dannelse og forudsætninger for at kunne etablere et hjemmemiljø, der er udviklende for barnet set i en samfundskontekst**
Dette sker gennem en bekræftende og anerkendende kontakt og dialog, hvor der etableres en tryk base for alle forældre og ved en høj etik om, at der er sammenhæng mellem måden, vi taler 'med' og 'om' forældrene
- **Sikrer, at alle forældres perspektiver bliver inddraget i beslutninger om barnets hverdag i dagtilbuddet**
Dette understøttes gennem løbende dialoger og refleksioner, hvor medarbejderne er nysgerrige og lydhøre overfor forældrenes perspektiver og forventninger til dagtilbuddet
- **Skaber tydelige inkluderende deltagerbaner til alle forældre, ved aflevering og afhentning, der understøtter tilknytning mellem forældre og barn**
Dette sker ved, at medarbejderne går foran og viser, hvilken kontakt og støtte, der kan tilbydes fra medarbejderne i overgangen på det givne tidspunkt (morgen/eftermiddag), og hvordan forældrene bedst guider deres barn i overgangen fra hjem til institution og omvendt
- **Tager ansvar for, at der etableres et konstruktivt og anerkendende samarbejde med alle forældre, hvor de oplever at kunne deltage ud fra egen præmisser, at have betydning og at kunne bidrage til samarbejdet om barnets trivsel, læring, udvikling og dannelse**

Dette sker tydelig og anerkendende kommunikation, hvor forældrenes råderum og deltagelsesmuligheder tydeliggøres.

Vi laver flere sammenhængende indsatser for at skabe et trygt udgangspunkt i forældresamarbejdet. Vi bruger god tid til opstartssamtaler og en efterfølgende 3 mdr. samtale. Vi inviterer til bedsteforældredag plantedag, påskeklip, forældrekafe, luciaoptog for forældrene og sommerfest. Der er også de små samtaler i garderoben og generel dialog i hverdagen. Når forældrene får indblik i barnets hverdag og får fælles oplevelser med barnet i institutionen, styrker det forældrenes tilhørsforhold og vores samarbejde om barnets udvikling.

- LERVANGEN

Vi ser alle børn og forældre som kompetente. Fra første møde arbejder vi med at skabe en tillidsfuld relation, hvor vi viser interesse og nysgerrighed, er ærlige og respektfulde.

- GRØNNEGADE

8. Børn i udsatte positioner

HVAD SIGER LOVEN?

Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan det pædagogiske læringsmiljø tager højde for børn i udsatte positioner, så børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse fremmes.

Dagtilbudslovens § 8, stk. 5

- Med børn i udsatte positioner forstås en sammensat gruppe af børn, det fx kan være børn med en svag socioøkonomisk baggrund, børn med en fysisk eller psykisk funktionsnedsættelse, børn i risiko for at stå uden for fællesskabet mv.
- Kvaliteten i interaktionen mellem barn og voksen er særligt betydningsfuld for børn i udsatte positioner
- At etablere et pædagogisk læringsmiljø for børn i udsatte positioner handler ikke om at trække et enkelt barn ud af det almene børnefællesskab for at lave en særligt tilrettelagt aktivitet med barnet. Det handler som udgangspunkt om, at børn i udsatte positioner skal udfordres og opleve mestring i forbindelse med blandt andet børne- og vokseninitierede lege og aktiviteter.
- Alle børn i dagtilbud har krav på at blive stimuleret og blive mødt med positive forventninger. Det er afgørende, at det pædagogiske personale, på linje med forventningerne til de øvrige børn i dagtilbuddet, har positive forventninger til et barn i en udsat position.
- Børn i udsatte positioner skal være en betydningsfuld del af børnefællesskabet, ligesom deres forældre er tilsvarende betydningsfulde i forældrefællesskabet.

Børn i udsatte positioner

Der kan være mange årsager til, at et barn kommer i en udsat position, og alle børn kan havne i udsatte positioner, uanset deres øvrige vilkår for deltagelse i børnefællesskabet. Ligeledes kan de både være i en udsat position i hjemmemiljøet og i dagtilbuddet, og nogle gange er de udsatte i begge miljøer. En udsat position, vil altid defineres set i forhold til den kultur og de samfundsnormer, der er i de sammenhænge og fællesskaber, man indgår i.

I Dagtilbud Midt definerer vi *en udsat position* som værende der, hvor der over tid er for stor afstand mellem barnets grundlæggende behov og præmisser for deltagelse, og de krav, deltagelsesmuligheder og tilbud, der er i børnefællesskabet og/eller i hjemmemiljøet. Her kommer barnet udenfor nærmeste udviklingszone og udsathed opstår, når dette finder sted over tid og gentages i de samme miljøer, barnet deltager i. Når barnet er udenfor nærmeste udviklingszone over tid, belaster det barnets nervesystem og påvirker barnets trivsel og mulighed for samhørighedsskabende oplevelser i fællesskabet. Både arv og miljø spiller ind på, om barnet er i risiko for at havne i en udsat position, og udsatte positioner kan både være grundlæggende og midlertidige. Grundlæggende udsatte positioner kan opstå der, hvor barnet af fysiologiske og/eller psykologiske årsager ikke følger en alderssvarende udvikling, og dermed ikke kan leve op til de krav, samfundet og/eller dagtilbuddet stiller til dets deltagelse i alderssvarende fællesskaber.

I arbejdet med børn i udsatte positioner, tager vi i Dagtilbud Midt afsæt i vores grundlæggende menneskesyn og viden om de forskellige udviklingsbetingelser, det enkelte barn kan have. Vi ser ikke udsathed som et problem men som et midlertidigt eller et grundlæggende vilkår for barnet, og vi har en grundlæggende tro på, at alle børn kan udvikle sig og vokse i børnefællesskabet uanset deres vilkår for deltagelse. Derfor møder vi alle børn med positive forventninger i et afstemt forhold til deres nærmeste udviklingszone. Vi har i Dagtilbud Midt gennemgående fokus på, at alle børn har krav på, at det daglige pædagogiske tilbud til dem rammer deres nærmeste udviklingszone, og at der over tid er en god balance mellem det værende og det lærende i det pædagogiske læringsmiljø set i forhold til barnets præmisser for deltagelse. Det er altså gennem hverdagens praksis, de daglige rutiner og pædagogiske tilbud det vigtigste fundament for at forebygge udsathed og understøtte børn, der kommer i udsatte positioner, skabes. Derfor arbejder vi i alle afdelinger gennemgående med opmærksomhed på børnenes udviklingsalder frem for deres biologiske alder, og herfra differentierer og justerer vi de tilbud og krav, der er i hverdagens rutiner, aktiviteter og gøremål, så alle børn dagligt oplever at kunne deltage ud fra egne præmisser og indgår i samhørighedsskabende relationer. Derudover arbejder vi med fokus på gentagelse og forudsigelighed, mindre grupper i løbet af dagen, og fokus på at se og inddrage børnenes ressourcer.

For at sikre at det pædagogiske læringsmiljø rummer alle børn, vil der være forskellige tiltag i alle afdelinger med afsæt i den aktuelle børnegruppe. Børnene tilbydes forskellige pædagogiske miljøer for at opnå samme udviklingsmuligheder. Med afsæt i den aktuelle børnegruppe justerer vi løbende de aktuelle tilbud for at optimere de beskyttende faktorer i det pædagogiske læringsmiljø. Det kan eksempelvis være etablering af legegrupper, nye måder at organisere samling på, særlige opgaver barnet inddrages i eller andre tiltag, der øger barnets deltagelsesmuligheder og dermed barnets trivsel og udvikling. Det samme gør sig gældende i arbejdet med de børn, der af forskellige årsager havner i midlertidige udsatte positioner. Det kan være skilsmisse, dødsfald, flytning, hospitalsindlæggelser eller andre livsbegivenheder, der midlertidig skaber en belastning i barnets liv, som gør, at barnet havner i en udsat position i dagtilbuddet og/eller i hjemmemiljøet. Her har vi også en skærpet opmærksomhed på at dagtilbuddets læringsmiljø

kan skabe en udsat position for barnet, hvis læringsmiljøet ikke tilbyder barnet aktiviteter og samvær der passer til barnets nærmeste udviklingszone.

Uanset om barnet er i en grundlæggende eller midlertidig udsat position, har vi i Dagtilbud Midt altid gennemgående fokus på et tæt forældresamarbejde omkring barnets trivsel, læring, udvikling og dannelse. Her inddrager vi forældrene og etablerer fælles indsatser, der har til formål at øge de beskyttende faktorer omkring barnet både i dagtilbuddet og i hjemmemiljøet. Når barnet er i en udsat position vil forældrene og familien på forskellig vis også være det. Her har vi en særlig opmærksomhed på hvilke tilbud der kan være til familien, både fra dagtilbuddet og fra Familieafdelingen.

I Dagtilbud Midt arbejder vi med en særlig bevidsthed om, at de overgange barnet skal gennem, mens det går i dagtilbud ligeledes kan være forbundet med en større risiko for udsathed. I overgangene fra hjem til vuggestue, fra vuggestue til børnehave og fra børnehave til skole har alle børn en større mulighed for at havne i en udsat position, fordi de, i disse perioder, endnu ikke har etableret trygge relationer til de nye voksne i fællesskabet. Her samarbejder vi igen tæt med forældrene, fordi de også ofte kan havne i en udsat position i overgangene. Vi har fokus på, hvordan vi gennem forudsigelighed og gentagelse kan etablere trygge relationer og dermed en tryk base for både barnet og forældrene.

*Det fælles grundlag for arbejdet med børn i udsatte positioner afspejles i det fælles mål om, at **alle børn i dagtilbuddet indgår i et trygt og udviklende læringsmiljø med betydningsfulde voksne, hvor de oplever at høre til og få lov at bidrage og hvor løbende indsatser understøtter, at børn der havner i udsatte positioner, får nye handle- og udviklingsmuligheder i fællesskabet.***

Medarbejdere i Dagtilbud Midt forpligter sig på at understøtte det overordnede mål ved, at alle

- **Tager ansvar for, at læringsmiljøet understøtter børnegruppens forskellige vilkår for trivsel og deltagelse, således at alle børn dagligt indgår i samhørighedsskabende oplevelser, hvor deres perspektiver inddrages og tages alvorligt**
- *Dette sker gennem en løbende justering af det pædagogiske tilbud til barnet og børnegruppen, med et skærpet fokus på etablering af en tryk base for barnet og børnegruppen*
- **Er opmærksomme på, når børn i dagtilbuddet af forskellige årsager kommer i udsatte positioner og handler progressivt og forbyggende i tæt samarbejde med forældrene**
- *Dette sker gennem løbende observationer af børnegruppens trivsel og udvikling, og gennem inddragelse af forældrenes perspektiver på barnet.*
- **Forholder sig til sin egen rolle og sit faglige ansvar i forhold til børnenes deltagelsesmuligheder og har hjerte for det enkelte barn.**
- *Dette sker gennem løbende refleksioner over egne samspilmønstre, følelser og vaner der opstår i samspil med børnegruppen, med fokus på hvor den enkelte medarbejder bedst bruger sin fagpersonlige dømmekraft og relations kompetence i samspil med den aktuelle børnegruppe.*
- **Understøtter, at samarbejds- og kommunikationskulturen i dagtilbuddet tager afsæt i børnenes ressourcer og perspektiver, hvor der er positive forventninger til alle børn**
- *Dette sker gennem italesættelse af barnets ressourcer og en nysgerrighed på de bagvedliggende mentale tilstande, der ligger bag barnet- og børnegruppens adfærd.*

Alle mennesker har ressourcer, et udviklingspotentiale og har ret til omgivelser, der fremmer dette. Dette skaber vi bl.a. ved at justere på de fysiske rammer, relationerne og opgaven, med ICDP og NPRP som det pædagogiske grundlag.

- NYVANG

Vi møder alle familier med respekt og har positive forventninger i samarbejdet med alle familier. Her har vi fokus på familiens ressourcer og perspektiver.

- DRAGONVEJ

9. Pædagogisk læringsmiljø med sammenhæng med 0. klasse

HVAD SIGER LOVEN?

Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan der i børnenes sidste år i dagtilbuddet tilrettelægges et pædagogisk læringsmiljø, der skaber sammenhæng til børnehaveklassen.

Dagtilbudslovens § 8, stk. 6

Uddybelse:

- Hvis en kommune fx har fastsat skolestart til 1. maj, og børnene fra det tidspunkt begynder i skolefritidsordning (SFO) eller fritidshjem, indebærer kravet, at dagtilbuddet et år før den dato er forpligtet til at etablere et skoleunderstøttende pædagogisk læringsmiljø, der skaber sammenhæng til børnehaveklassen.
- At skabe sammenhæng til børnehaveklassen kan fx handle om børnenes trivsel, arbejdet med børnefællesskaber og at understøtte børns lyst til at lære og deres mod på nye oplevelser, fordi det er elementer, der er centrale på tværs af dagtilbud og skole.
- Det indebærer, at det pædagogiske læringsmiljø for de ældste børn skal have fokus på at understøtte, at børnene tør møde nye udfordringer, fordybe sig, være vedholdende, kunne indgå i et børnefællesskab og tage initiativ til at indgå i relationer.
- Det indebærer videre, at det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbuddet for de ældste børn også skal introducere til og give børnene mulighed for at udvikle nysgerrighed over for bogstaver, tal, mønstre, former mv.

Overgang fra dagtilbud til skole

I Randers kommune arbejder alle dagtilbud med overgang til skole ud fra en fælles rammebeskrivelse, hvor målet for samarbejdet er: *At alle børn og familier oplever sammenhæng og faglig kvalitet i læringsmiljøerne i skiftet fra dagtilbud til skole, som understøtter deres trivsel, læring, udvikling og dannelse nu og her og på lang sigt.*

Dagtilbuddene i Randers kommune forpligter sig bl.a. på at skærpe opmærksomheden på børnenes lyst til at lære og deres mod på nye oplevelser, som er nogle af de kompetencer, der kan være med at sikre børnene en god overgang fra dagtilbud til skole, ligesom positive erfaringer med at danne nye relationer og kunne indgå i differentierede børnefællesskaber er i fokus. Børnene i Randers kommune starter i skolen 1. marts, hvor de går i en gruppe med børn fra andre børnehaver. Der følger medarbejdere med fra dagtilbuddet og til skolen, for at understøtte overgangen og tilknytningen for alle børn.

Det skoleforberedende arbejde i Dagtilbud Midt organiseres forskelligt i afdelingernes læringsmiljøer alt efter antallet af børn i gruppen, børnenes udviklingsalder, interesser og behov, men der er gennemgående en rød tråd, der tager afsæt i det fælles pædagogiske grundlag, med et særligt fokus på at understøtte børnenes selvhjulpethed, samarbejdsevner, selvregulering og mod til at turde afprøve nyt.

Fordi fundamentet for disse egenskaber og kompetencer udvikles langt tidligere i barnets liv, starter arbejdet med overgange i Dagtilbud Midt, allerede fra det første møde med børn og forældre ved opstarten i dagtilbuddet. Med afsæt i vores fælles menneskesyn og viden om tilknytningens betydning for barnets udvikling, ser vi altid en overgangsfase som en tilknytningsfase frem for en indkøringsfase, og det overordnede mål er at etablere en tryk base for både barnet og forældrene. Vi ved, at den trygge tilknytning og relation i overgang fra hjem til dagtilbud, også sætter spor i de kommende overgange, som børn og forældre senere står overfor. Gode erfaringer, danner fundament for, at barnet og forældrene får lyst og mod på nye erfaringer i nye sammenhænge.

Fordi tilknytningen til de professionelle og oplevelsen af en tryk base naturligt endnu ikke er på plads i en overgang, ser vi i Dagtilbud Midt alle overgange som faser, hvor børn og forældre har en øget risiko for at komme i udsatte positioner. Derfor har vi i alle overgange et øget fokus på at skabe en god balance mellem at kunne være og kunne lære i det samlede læringsmiljø omkring børnene. Nysgerrighed og mod til at gå ud i verden og erfare nyt, gødes bedst, når tilknytningen og det at kunne være tryk i fællesskabet er på plads hos barnet.

For at understøtte at tilknytningsfasen bliver så tryk som muligt for alle børn, igangsætter vi i Dagtilbud Midt derfor en lang række pædagogiske indsatser for at øge de beskyttende faktorer omkring barnet og forældrene i overgangene. Her kan eksempelvis nævnes legestuegrupper i dagtilbuddet før opstart i vuggestue, fokus på den trygge base i overgange i hverdagen, faste legegrupper, samt etablering af fællesskaber i børnegruppen på tværs af stuer, med afsæt i børnenes lege- og samspilsfærdigheder, alder og interesser m.m. For de ældste børn i børnehaven iværksættes desuden de beskrevne storbørns-grupper, som målrettes den tværgående indsats og dermed understøtter sammenhængen til distriktsskolen.

*Den fælles tilgang til arbejdet med overgange fra dagtilbud til skole (og overgange i det hele taget) afspejles i hverdagens praksis gennem det fælles overordnede mål fra Randers kommune om, **at alle børn og familier oplever sammenhæng og faglig kvalitet i læringsmiljøerne i skiftet fra dagtilbud til skole, som understøtter deres trivsel, læring, udvikling og dannelse nu og her og på lang sigt.***

Medarbejdere i Dagtilbud Midt forpligter sig på at understøtte det overordnede mål ved, at alle

- **Efterlever de fælles kommunale bestemmelser og retningslinjer for arbejdet med overgang fra dagtilbud til skole og indgår et tæt kollegialt samarbejde med skolen**

Dette sker ved, at alle benytter overleveringsskema og sikrer overlevering på det niveau, som er nødvendig jf. Principperne i Randers Modellen og ved at personalet anvender distriktsskolens rammer som læringsmiljø den sidste tid i børnehaven.

- **Skaber læringsmiljøer, der understøtter og øger barnets nysgerrighed på at lege og eksperimentere med tal, bogstaver, mønstre og former mm og understøtter, at børnegruppen øger kapaciteten til at holde fokus og koncentration i både voksen og børneinitierede lege og aktiviteter**

Dette sker gennem variationer af pædagogiske lege og aktiviteter, der på en legende måde understøtter barnets evne til at fastholde koncentration og lyst til alt lære over lidt længere tid med afsæt i barnets og børnegruppens udviklingsalder og interesser.

- **Leder storbørns-gruppen på en måde, der understøtter dagtilbuddets fælles syn på dannelse, børneperspektiver, læring, og børnefællesskaber**

Dette sker gennem en bekræftende tilgang til både det enkelte barn og børnegruppen, hvor medarbejderen bevarer overblikket, udviser fleksibilitet i samspillet og etablerer sig som et trygt stillads for det enkelte barn og nye børnefællesskaber.

- **Sikrer at barnets og forældrenes perspektiver inddrages, når der det sidste år før skolestart samarbejdes om overgangen fra dagtilbud til skole.**

Dette etableres gennem fastlagte forældresamtaler, hvor forældrenes perspektiver på barnets trivsel og udvikling inddrages og der udvælges fælles fokuspunkter for samarbejdet i overgangen til 0. klasse.

Vi har et rigtig godt samarbejde med vores distriktsskole, hvor elever fra 3. klasse er læsevenner, som kommer og læser for vores storbørns-gruppe. Der er også besøgsdage på skolen og de kommende børnehave-klasseledere kommer i praktik i børnehaven. Vi har 2 temauger om året, hvor alle kommende førskolebørn, nuværende førskolebørn, 0.klasse og 1. klasse mødes. Her mødes kendte ansigter og nye venskaber dannes.

- DRAGONVEJ

Førskolebørnene samles en gang om ugen til aktiviteter som f.eks. Leg og Lær, der skal forberede dem til skolen. Der er større fokus på at tegne inde for stregerne, holde rigtig på en blyant og modtage en kollektiv besked og blive mere selvstændig. De går på besøg på den folkeskole, der ligger i nærområdet, hvor de lære skolen og legepladsen at kende og blive fortrolig med skolen. De mødes også med de kommende børnehaveklasseledere inde på skolen.

- LINDEHUSET

10. 6 læreplanstemaer

HVAD SIGER LOVEN?

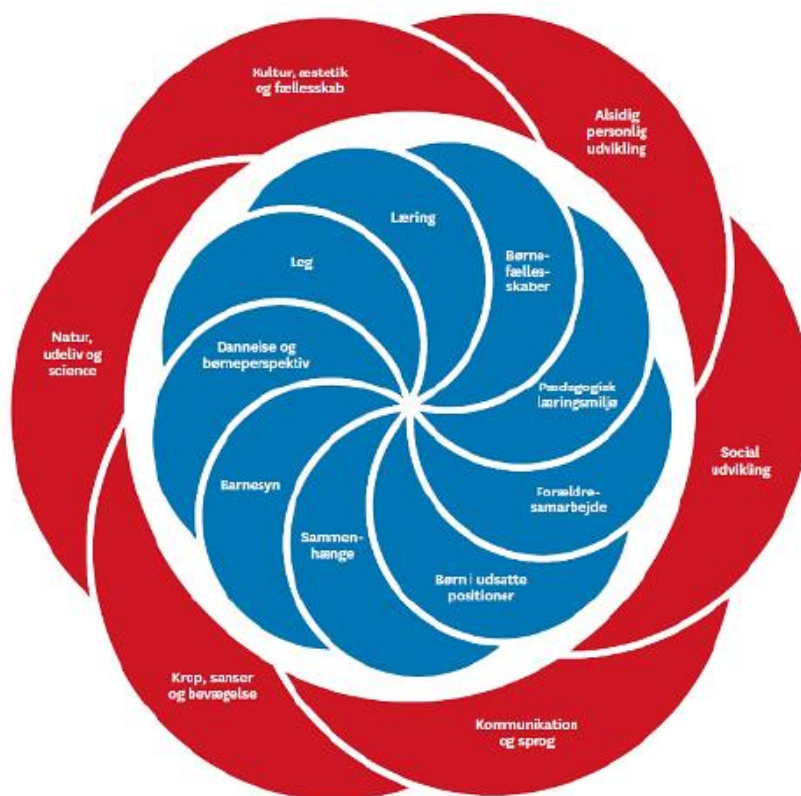
Den pædagogiske læreplan skal udarbejdes med udgangspunkt i seks læreplanstemaer samt mål for sammenhængen mellem læringsmiljøet og børns læring.

Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan det pædagogiske læringsmiljø understøtter børns brede læring, herunder nysgerrighed, gåpåmod, selvværd og bevægelse, inden for og på tværs af følgende seks læreplanstemaer:

1. Alsidig personlig udvikling
 2. Social udvikling
 3. Kommunikation og sprog
 4. Krop, sanser og bevægelse
 5. Natur, udeliv og science
 6. Kultur, æstetik og fællesskab
- Dagtilbudslovens § 8, stk. 2 og 4**

Uddybelse

De seks læreplanstemaer skal ses i sammenhæng og samspil med hinanden for at sikre, at den pædagogiske praksis, set fra et børneperspektiv, ikke forekommer opsplittet i seks adskilte temaer. Der er altså tale om en bred læringsforståelse med afsæt i nedenstående model:

Ifølge bekendtgørelsen betyder det, at:

- Det pædagogiske læringsmiljø skal tilrettelægges inden for og på tværs af seks pædagogiske læreplanstemaer, hvor hvert tema er nærmere beskrevet i et bilag.
- De seks læreplanstemaer indeholder en række overordnede elementer, jf. bilagene, som børn i dagtilbud skal møde i det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbuddet. Det besluttes lokalt, hvordan de overordnede elementer konkret omsættes organisatorisk og pædagogisk i det pædagogiske læringsmiljø i hverdagen.
- Det pædagogiske læringsmiljø skal ligeledes tilrettelægges inden for to pædagogiske mål for hvert læreplanstema, hvor de pædagogiske mål beskriver sammenhængen mellem læringsmiljøet og børnenes læring.
- Det pædagogiske læringsmiljø skal inddrage hensynet til børnenes alder, forskellige forudsætninger og børnegruppens sammensætning.

Læreplanstemaer i Dagtilbud Midt

Alle dagtilbud i Danmark skal tilrettelægge deres arbejde med de 6 læreplanstemaer, med afsæt i 12 overordnede mål, 2 for hvert tema. I Dagtilbud Midt tager vi afsæt i disse mål, når vi tilrettelægger vi læringsmiljøet, så det understøtter målene i et afstemt forhold til den aktuelle børnegruppe. Det sker gennem nysgerrighed på børnenes initiativer og indspil med et samtidigt fokus på, at alle læreplanstemaer skal sættes i spil som en integreret del af miljøet.

Arbejdet med læreplanstemaerne er i alle afdelinger tænkt ind i hverdagens rutiner, hvor der er fokus på kvalitet i den læring, der foregår hele dagen. Uanset om det eksempelvis er til morgenmad, samling, i garderoben, på toilettet eller på legepladsen, holder medarbejderne et gennemgående fokus på at understøtte barnets alsidige udvikling og sociale kompetencer i den måde, de leder børnegruppen og understøtter børnefællesskabet. Her er der fokus på at understøtte barnets engagement og livsglæde, anerkende dets grænser og indspil, og gennem etablering af en tryk base for barnet, hjælpe det med at skabe udviklende og alderssvarende deltagerbaner i fællesskabet. Her igennem øges barnets blik for både sig selv og de andre børn, og barnets empati gødes. Samtidig har medarbejderne gennem rutinerne og aktiviteterne fokus på, at disse tilrettelægges, så barnets sproglige og kommunikative udvikling og dets motoriske udvikling understøttes og udfordres. Dette sker gennem relevante sproglige anvisninger, invitation til dialog og nysgerrighed på barnets sproglige indspil. Samtidig er der en gennemgående fokus gennem alle rutiner og aktiviteter på barnets mulighed for at udfolde sig motorisk og regulere sin energi til konteksten, hvor barnet både tilbydes læringsmiljøer, der aktiverer høj såvel som lavere kropslig og motorisk intensitet og energi, og hvor sanserne aktiveres og stimuleres.

Arbejdet med natur, udeliv og science og kultur, æstetik og fællesskab integreres ligeledes ind i hverdagens rutiner og aktiviteter. Natur, udeliv og science stimuleres både, når børnene laver aktiviteter udendørs eller udendørsmateriale bringes indenfor, og samtidig er der i læringsmiljøet en gennemgående science-tilgang, hvor børnene løbende danner erfaringer med årsag-virkning og udvikler kompetencen til at kategorisere og systematisere deres omverden. Ligeledes er der grundlæggende fokus på at skabe et varieret dynamisk udtryk i samspillet, hvor musik, sang, rytme, følelser og kropslige udtryk er en naturlig del af den fælles kultur for samvær. Derudover er der gennemgående fokus på, at læringsmiljøet understøtter, at børnene kan udtrykke sig alsidigt både gennem kreative aktiviteter og i hverdagens rutiner. Medarbejderne holder for øje, at børnefællesskabet rummer den naturlige differentiering, der er i en børnegruppe, hvor der opnås en balance mellem, at det enkelte barns stemme får plads, og at barnet samtidig rummer andres indspil uanset, kultur, alder, køn og øvrige præferencer.

I læreprocessen holder vi i Dagtilbud Midt overordnet fokus på proces frem for produkt. Det betyder, at målet med legen, aktiviteten, rutinen eller gøremålet ikke gennemføres på bekostning af barnets initiativer og perspektiver, og der gives mulighed for at kunne nyorientere sig i processen frem mod målet. Vi har ikke kun fokus på, at barnet skal tilegne sig nye færdigheder og kompetencer men også, at barnet grundlæggende skal 'lære at lære', lære begå fejl og lære at kunne rumme og tåle den frustration, der kan være forbundet med læring. Ligeledes holder vi os for øje, at der i læreprocessen altid er en sideløbende dannelsesproces, hvor barnet lærer noget om sig selv og sin omverden. Derfor ser vi læring og dannelse som hinandens forudsætninger, og arbejder gennemgående med pædagogiske interventioner, der gøder og vander både læring- og dannelsesfrøene, mens barnet tilegner sig nye færdigheder og kompetencer.

*Det fælles syn på læring og arbejdet med læreplanstemaerne afspejles i det fælles overordnede mål om, **at alle børn 'lærer at lære' og udvikler alderssvarende færdigheder og kompetencer indenfor alle læreplanstemaer.***

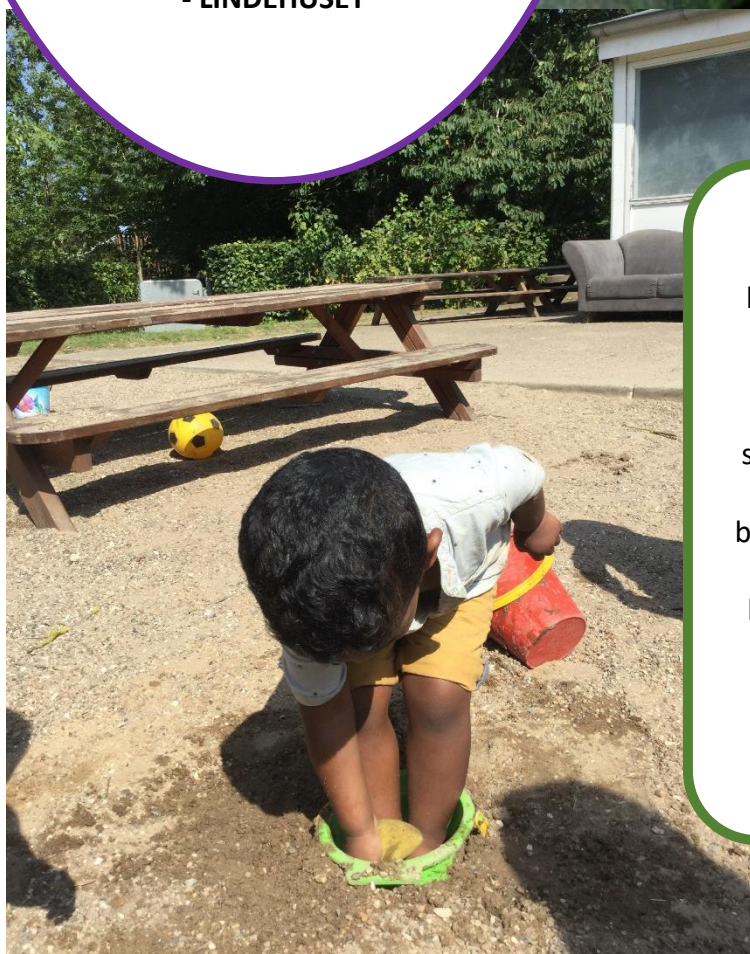
Medarbejdere i Dagtilbud Midt forpligter sig på at understøtte det overordnede mål ved, at alle

- **Sikrer, at alle børn indgår i varierede læringsituationer, hvor barnet får mulighed for at udvikle og afprøve deres færdigheder og kompetencer**
Dette understøttes af en nysgerrighed på barnets handlinger og initiativer i børnegruppen, hvor barnet støttes i nærmeste udviklingszone
- **Etablerer alsidige læringsmiljøer, hvor alle læreplanstemaer repræsenteres gennem hverdagens rutiner og aktiviteter**
Dette igangsættes gennem løbende planlægning og refleksion, hvor børnegruppens interesser og indspil inddrages, og der er fokus på læring hele dagen
- **Vækker barnets nysgerrighed og motivation til at afprøve nyt og anerkender barnets perspektiver, initiativer og frustrationer i læreprocessen**
Dette sker gennem leg og opmuntrende samspil, hvor barnet understøttes i nærmeste udviklingszone og gennem en bekræftende tilgang til barnet, hvor barnets følelser og reaktioner rummes og reguleres
- **Skaber mulighed for, at alle børn indgår i forskellige former for læringsituationer, med variation af vokseninitierede og børneinitierede lege og aktiviteter, hvor alle læreplanstemaer sættes i spil**

Dette understøttes gennem hverdagens praksis, med et gennemgående fokus på medarbejdernes rolle i dagens lege og aktiviteter

Vi arbejder med de seks læreplanstemaer som en integreret del af den daglige praksis. Eksempelvis fejrer og lærer vi løbende om forskellige højtider og traditioner som en del af teamet kultur, æstetik og fællesskab. Her er julen; juletræ, gaver, nisser, Lucia og julefrokost. Fastelavn er udklædning, masker og tøndeslagning. Påsken er påskepynt, med kyllinger, æg, hare og lam. Om efteråret er der høstfest, hvor vi smager på det, vi har høstet og halloween, hvor der bliver lavet græskarlygter.

- LINDEHUSET

Vi tager gerne udgangspunkt i børnenes nysgerrighed og initiativ. F.eks. er nogle af børnene optaget af kroppen og stiller mange spørgsmål om kroppen. Derfor beslutter vi os for at lave et tema, der hedder kroppen, og kobler det til udvalgte læreplanstemaer.

- DRAGONVEJ

11. Det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø

HVAD SIGER LOVEN?

Arbejdet med det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø i dagtilbuddet skal integreres i det pædagogiske arbejde med etablering af pædagogiske læringsmiljøer. Børnemiljøet skal vurderes i et børneperspektiv, og børns oplevelser skal inddrages under hensyntagen til børnenes alder og modenhed.

Dagtilbudsloven § 8, stk. 7

Uddybelse

- Begrebet børnemiljø er et samlende begreb for det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø i dagtilbuddet, hvor det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø skal forstås bredt.
- Det fysiske børnemiljø kan eksempelvis omhandle støjniveau, indeklima, plads til fysisk udfoldelse og stille aktiviteter, hygiejneforhold, lysforhold, garderobe, legeplads og udearealer, stuenes indretning og størrelse mv.
- Det psykiske børnemiljø kan fx omhandle samspillet mellem børn og voksne, herunder om samspillet er kendetegnet ved gensidig respekt og tolerance, børnenes indbyrdes samspil, herunder om børnene i deres sprog og handlinger indbyrdes respekterer hinanden, om der blandt børn og personale er plads til og accept af menneskers forskellighed, om der finder mobning sted blandt børnene, mv.
- Det æstetiske børnemiljø kan fx omhandle, hvorvidt stuenes indretning og udsmykning virker stimulerende og inspirerende på børnene, samt hvorvidt omgivelserne indenfor og udenfor er udformet på en måde, som fremmer børnenes lyst til at bevæge og udfolde sig, fordybe sig, have stille lege mv.
- Børnemiljøet i dagtilbuddet skal vurderes i et børneperspektiv. Det indebærer, at børnemiljøet skal vurderes med børnenes øjne, ligesom børnenes oplevelser af børnemiljøet skal inddrages i vurderingen af børnemiljøet afhængigt af børnenes alder og modenhed.

Fundament for børnemiljøet i Dagtilbud Midt

Hvert tema i læreplanen kan ses som en byggesten i det samlede børnemiljø i Dagtilbud Midt, der består af både en psykisk, fysisk og æstetisk del. Man kan sige at vores tilgang til størstedelen af temaerne i læreplanen og det fælles pædagogiske grundlag understøtter det samlede psykiske børnemiljø for barnet fra 0-6 år. Det psykiske børnemiljø gødes og understøttes gennem vores menneskesyn og vores tilgang til dannelse, børneperspektiver, læring og leg i pædagogiske praksis. Ligeledes har vores tilgang til børn i udsatte positioner og forældresamarbejdet til hensigt at skabe et psykisk børnemiljø, der er sundt og nærende for alle børn og familier. Derfor vil de principper, der hører til disse emner i læreplanen samtidig understøtte og knytte an til arbejdet med det psykiske børnemiljø i Dagtilbud Midt.

I arbejdet med det fysiske og æstetiske børnemiljø tager vi afsæt i en dynamisk tilgang til vores indretning af både inde og udemiljøer, hvor formålet er at skabe et fysisk og æstetisk børnemiljø, der skaber sammenhæng mellem de strukturelle og relationelle læringsmiljøer og de overordnede mål for de 6 læreplanstemaer.

Når vi har fokus på vores indretning af det fysiske børnemiljøer både inde og ude, er vi optaget af at skabe en indretning, der naturligt understøtter børnenes selvhjulpethed og vækker deres nysgerrighed til at tage initiativ til leg og samspil med de andre børn. Dette sker gennem en tydelig indretning, hvor udvalgte ting og konkrete placeres i børnehøjde og hvor rummene og udemiljøet kodes, så der inviteres til forskellige former for lege og samvær. Her er der ligeledes fokus på, om kodningen af rummet/udemiljøet inspirerer til lege med høj energi eller lege med rolig energi. Samtidig vægter vi at skabe rum i rummene, hvor der er plads til fordybelse, hvor forstyrrelserne er færre, og hvor barnet kan etablere en tryk base enten sammen med en voksen, sammen med en kammerat eller på egen hånd. Derfor prioriterer vi at have møbler, der er fleksible i deres anvendelse, og som kan flyttes for at understøtte børnenes initiativer. I udemiljøet skærper vi opmærksomheden på at understøtte børnenes anvendelse af rammerne, således at der opnås varierende legemiljøer, hvor der er plads til både rolige og mere vilde lege.

Det æstetiske børnemiljø hænger i Dagtilbud Midt tæt sammen med det fysiske børnemiljø, og sammenhængen skaber vi ved en bevidsthed om, at en indretning både ude og inde der æstetisk taler til børnene, samtidig bliver den base, børnene vælger til. Samtidig har vi fokus på, at børnene er medskabere af det æstetiske børnemiljø og får lov at lave eksempelvis tegninger, malerier, udklip og ting af naturmaterialer, som bliver en del af det æstetiske børnemiljø i både vuggestue og børnehave. Vi har en bevidsthed om, at det, der hænger på væggen, på et tidspunkt ikke længere fanger børnenes nysgerrighed, derfor ændrer vi løbende på det æstetiske børnemiljø, således at det til stadig vækker børnenes nysgerrighed og lyst til fordybelse og leg.

*Det fælles syn på det samlede børnemiljø afspejles i det fælles overordnede mål om, **at det samlede børnemiljø skal på samme tid skabe psykologisk tryghed og vækst med afsæt i fysiske og æstetiske rammer, der både fremmer børnenes tryghed og fordybelse og samtidig inviterer til nysgerrighed og udforskning af nye veje at indgå i fællesskabet på.***

Medarbejdere i Dagtilbud Midt forpligter sig på at understøtte det overordnede mål ved, at alle

- **Tager ansvar for at etablere psykologisk tryghed og vækst og en tryk base for alle børn**
Dette sker gennem bevidsthed om egen rolle og egen selvregulering og med afsæt i de pædagogiske principper fra de øvrige temaer i læreplanen
- **Sikrer at den fysiske indretning understøtter børnenes fysiske udfoldelse og selvhjulpethed**
Dette understøttes gennem løbende justeringer i indretningen med afsæt i børnenes nærmeste udviklingszone, hvor børnene opfordres til aktivt at anvende kroppen i hverdagens rutiner og aktiviteter
- **Tager initiativ til at børnene bliver medskabere af den æstetiske del af børnemiljøet,**
Dette sker ved at børnenes ideer, tegninger, malerier, udklip, billeder og ting af naturmaterialer mv. inddrages som en del af det samlede æstetiske udtryk i institutionen
- **Inddrager børnene aktivt i videreudvikling af det samlede børnemiljø, således at børnenes perspektiver altid har en betydelig plads i de samlede justeringer og forbedringer, der igangsættes i det samlede børnemiljø**
Dette sikres gennem en gennemgående nysgerrighed på børnenes perspektiver og indspil, hvor børnenes spor og initiativer prioriteres i den samlede indsats

Vi leger med udtryk og via udsmykning stimulerer vi børnenes fantasi og inspirerer til samtale og leg. Vi giver børnene lov til udsmykke stuen med de kreative ting, de laver eksempelvis med fokus på eventyrtema. Her hænger vi billeder op fra eventyret, finder fokusord og billeder, som vi både kan snakke og lege ud fra. Ligesom børnene laver f.eks. ærter fra Prinsessen på ærten, som de udstiller på stuen.

- LERVANGEN

I vores arbejde med det fysiske læringsmiljø indretter vi stuerne med stationer, der lægger op til bestemte typer af lege, så børnene selv naturligt deler sig i mindre grupper, og lydniveauet dermed daler. Her skabes fundament for børnenes leg og for det psykiske læringsmiljø. I det psykiske læringsmiljø tager vi afsæt i det 8 samspilstemaer fra ICDP og principperne fra NPRP, hvor vi har særligt fokus på samspil, (gen)afstemning og NUZO.

- MINIMAX

12. Ledelse

HVAD SIGER LOVEN?

Lederen af dagtilbuddet er ansvarlig for, at den pædagogiske læreplan udarbejdes, og at det pædagogiske arbejde i dagtilbuddet tilrettelægges og udøves inden for rammerne af den pædagogiske læreplan.

Lederen af dagtilbuddet er også ansvarlig for at offentliggøre den pædagogiske læreplan.

Dagtilbudslovens § 9, stk. 1

Uddybelse

- Det er dagtilbudslederens ansvar at sikre, at det daglige pædagogiske arbejde med pædagogiske læringsmiljøer og børns læring gennem hele dagen afspejler og udøves i overensstemmelse med den retning og de pædagogiske refleksioner, der fremgår af læreplanen.
- Det enkelte dagtilbuds pædagogiske læreplan skal fungere som et pejlemærke for det pædagogiske personale i udøvelsen af det daglige pædagogiske arbejde.
- Dagtilbudslederen skal i forbindelse med udarbejdelse af den pædagogiske læreplan sikre, at forældrebestyrelsen bliver inddraget i processen omkring udarbejdelse, evaluering af og opfølgning på den pædagogiske læreplan.

Ledelse i Dagtilbud Midt

Ledergruppen i Dagtilbud Midt består af 6 pædagogiske ledere og en Dagtilbudsleder. Dagtilbudslederen har det overordnede ansvar, men i ledergruppen arbejder vi som et team, hvor vi i fællesskab sikrer, at vi i Dagtilbud Midt overholder dagtilbudslovgivningen.

Fundamentet for vores samarbejde tager afsæt i det fælles menneskesyn i dagtilbuddet og bygger på tillid, respekt og ordentlighed. Med afsæt i disse værdier har vi opbygget et stærkt lederteam, hvor den enkelte tager ansvar for sit bidrag til fællesskabet, og hvor vi løfter 'i flok' med afsæt i de roller og opgaver vi formelt er tildelt. I vores team bestræber vi os på at opretholde og videreudvikle en samarbejdskultur, hvor alles bidrag tages alvorligt og tillægges betydning, hvor man gerne må vise sin sårbarhed og hvor der er plads til faglige og saglige uenigheder. Vi arbejder ud fra devisen om, at det vi siger højt, det kan vi gøre noget ved, og at vi ved at være detektiver frem for dommere, sammen kan opretholde og videreudvikle en sund samarbejdskultur, der sikrer et højt pædagog- og ledelsesfagligt niveau og en høj trivsel i både lederteam og i alle afdelingerne. Alt sammen med afsæt i det teoretiske afsæt fra NPRP. Vi holder jævnligt lederteammøder, hvor vi løser og håndterer en del af dagtilbuddets samlede opgaver. Her er der plads til sparring og faglig refleksion, og det er også her, vi deler de dilemmaer og problemstillinger, der knytter an til de konkrete opgaver, der er i afdelingerne og dagtilbuddet. Derudover gennemfører dagtilbudslederen løbende sparringssamtaler med de pædagogiske ledere, de pædagogiske ledere bruger hinanden internt til sparring, og der er aftaler om makkerskab i lederteamet, hvor man kan understøtte hinandens opgaveløsning.

I arbejdet med implementering af den styrkede læreplan og det fælles pædagogiske grundlag har vi i Dagtilbud Midt de seneste to år gennemført et fælles kompetence forløb i NPRP, og her igennem arbejdet med implementering af centrale temaer fra den styrkede læreplan. Første fase af denne proces er evalueret og alle afdelinger har fået anbefalinger de arbejder videre med de kommende år i forhold til implementering af læreplanen og videreudvikling af den pædagogiske praksis med afsæt i NPRP.

*Lederteamet i Dagtilbud Midt tilrettelægger deres arbejde med afsæt i et overordnet mål om, **at dagtilbudslederen og de pædagogiske ledere forpligter sig på at udarbejde og gennemføre implementering af den styrkede læreplan med afsæt i det fælles faglige grundlag i dagtilbuddet med inddragelse af medarbejderne og forældrebestyrelsen, således at der opnås en videreudvikling af den samlede pædagogiske kvalitet i dagtilbuddet.***

Dagtilbudslederen forpligter sig på at understøtte det overordnede mål ved at denne

- **Inddrager forældrebestyrelsen i arbejdet med implementering af den pædagogiske læreplan og faglig udvikling i dagtilbuddet**
Dette sker ved at give plads til deres perspektiver i alle væsentlige sammenhænge, og inddrage deres perspektiver i lederteamets arbejde med den pædagogiske læreplan.
- **Sætter den fælles overordnede ramme og retning for den pædagogiske praksis i dagtilbuddet**
Dette sker gennem dialog, sparring og fælles ståsted for lederteamet med afsæt i det fælles faglige afsæt NPRP og de tilhørende pædagogiske principper og metoder. Her inddrages også dagtilbuddets MED, som en vigtig samarbejdspartner, hvor løbende refleksion og evaluering af implementering af læreplanen gennemføres og bæres tilbage til lederteamet.
- **Etablerer en evalueringskultur i dagtilbuddet, som skal udvikle og kvalificere det pædagogiske læringsmiljø.**

Dette sker ved, at dagtilbudslederen deltager i netværksmøder, kommer på besøg i afdelingerne, holder sig nysgerrig og stiller sig til rådighed, hvor behovet viser sig. Samtidig går dagtilbudslederen foran og understøtter at de valgte evalueringsmetoder implementeres gennem ledelse af de pædagogiske ledere i alle afdelinger.

- **Sikrer en løbende pædagogisk dokumentation af sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse.**

Dette sker ved, at dagtilbudslederen går foran og gennem refleksion og sparring understøtter, at de pædagogiske ledere implementerer relevante metoder til at dokumentere denne sammenhæng med en kobling til det fælles faglige fundament NPRP.

De pædagogiske ledere forpligter sig på at understøtte det fælles overordnede mål ved, at de

- **Sikrer at den pædagogiske læreplan fungerer som pejlemærke i det pædagogiske arbejde.**

Dette sker i samarbejde med afdelingens medarbejdere og med udgangspunkt i den aktuelle børnegruppe, hvor den pædagogiske leder løbende deltager i stuemøder og faglig refleksion over udvalgte områder og indsatser, der knytter an til den pædagogiske læreplan.

- **Understøtter en evalueringskultur, der udvikler og kvalificerer det pædagogiske læringsmiljø**

Dette etableres ved at sikre en systematik omkring arbejdet med evaluering og ved at stille sig til rådighed for sparring og implementering af udvalgte evalueringsmetoder. Den pædagogiske leder går foran og understøtter, at der skabes sammenhæng mellem de løbende evalueringer og det pædagogiske læringsmiljø.

- **Faciliterer udarbejdelse af dokumentation af sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse.**

Dette sker gennem anvendelse af relevante metoder og modeller, hvor den pædagogiske leder i samarbejde med medarbejderne går foran og sikrer implementering af gode rutiner i den samlede afdeling.

- **Sikrer ledelse tæt på, så alle stuegrupper får skabt sammenhæng mellem den løbende implementering af læreplanen sammenholdt med den aktuelle børnegrupes behov**

Dette sker gennem løbende deltagelse på stuemøder, gennem faglig refleksion og gennem øve baner, der løbende justeres gennem faglig sparring med den pædagogiske leder.

13. Pædagogisk personale

I Dagtilbud Midt har vi de seneste tre år gennemført et kompetenceforløb for alle faste medarbejdere i dagtilbuddet. Formålet har været at etablere et fælles pædagogisk afsæt og en fælles viden i samarbejdet om børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse i dagtilbuddet. Kompetenceforløbet har haft til hensigt at styrke det samlede pædagogiske tilbud i dagtilbuddet gennem videreudvikling på tre overordnede områder: Neuropsykologisk viden om barnets udvikling som fundament for den daglige praksis, fælles redskaber og metoder til pædagogiske interventioner samt udvikling af den enkelte medarbejders kapacitet til arbejde med sit eget nervesystem og egen regulering og refleksion over egne og fælles handlinger i hverdagens praksis.

Vi har i Dagtilbud Midt etableret et fælles pædagogisk fundament, hvor vi arbejder ud fra fælles principper, der understøtter den grundlæggende struktur, den daglige organisering og det fælles samarbejde om kerneopgaven. Dette udmønter sig forskelligt i afdelingerne, hvor vi tager udgangspunkt i den aktuelle børnegruppe, men gennem de fælles principper sikrer vi en rød tråd mellem de løbende pædagogiske indsatser og det fælles arbejdsgrundlag i det samlede dagtilbud.

*Med afsæt i den fælles læreplan og det pædagogiske grundlag forpligter alle medarbejdere sig i Dagtilbud Midt på det fælles overordnede mål om, at **den grundlæggende struktur, den daglige organisering og det fælles samarbejde skal tage afsæt i det fælles pædagogiske grundlag, hvor der med afsæt i den aktuelle børnegruppe og en professionel samarbejdskultur etableres udviklende læringsmiljøer for alle børn.***

I arbejdet med at nå det fælles overordnede mål, er der fælles principper for medarbejdernes samarbejde på fire overordnede områder: *Struktur, organisering, samarbejde samt dokumentation, refleksion og evaluering.*

Struktur

De fælles principper for at arbejde med den grundlæggende struktur i læringsmiljøet tager afsæt i vores barnesyn og viden om, hvordan barnets hjerne modnes, mens det går i dagtilbud. Her tager vi afsæt i, at barnet har brug for forudsigelighed og gentagelser i hverdagens rutiner, da dette har en regulerende effekt på barnets nervesystem og dermed barnets deltagelsesmuligheder, når kravet til barnets deltagelse er indenfor nærmeste udviklingszone. Når vi i Dagtilbud Midt samarbejder om en regulerende grundstruktur, tager vi fælles ansvar for, at alle

- **Koder rummene fleksibelt, så de kan tilpasses de anvendelsesformer, der er brug for.**
- **Vælger de rette aktiviteter og tilbud til børnegruppen ud fra børnenes interesser og behov.**
- **Sikrer, at de krav, der er til deltagelse, er indenfor nærmeste udviklingszone hos børnegruppen.**
- **Sikrer, at der altid er en medarbejder, der etablerer sig som en tryk base i den givne situation.**

Disse principper for arbejdet med den grundlæggende struktur kobles med mål og principper fra udvalgte punkter i læreplanen således, at der opnås en sammenhæng mellem medarbejdernes fokus og det fælles pædagogiske grundlag. Det kan eksempelvis være principper for arbejdet med menneskesyn eller måske et forstærket fokus på den relationelle del af læringsmiljøet.

Organisering

I arbejdet med den daglige organisering har vi ligeledes fælles principper, der gør sig gældende. Her tager vi igen afsæt i det fælles menneskesyn og den fælles viden om, hvilke organiseringsmåder der bedst understøtter de forskellige behov og indsatser, der kan være i en børnegruppe. Når vi i Dagtilbud Midt samarbejder om at skabe en organisering, der er regulerende for børnegruppen, forpligter vi os på, at alle

- **Organiserer børnegruppen således, at alle børn dagligt indgår i mindre grupper eller varierende gruppestørrelse gennem dagen.**
- **Sammensætter opdeltede børnegrupper med afsæt i børnenes behov og interesser.**
- **Prioriterer gennemgående voksne i grupperne, der hvor det er muligt.**
- **Sørger for, at der er sammenhæng mellem den daglige organisering og den pædagogiske planlægning, således, at det, der er planlagt, gennemføres med tydelig sammenhæng mellem de planlagte mål, for børnene og for læringsmiljøet.**

Disse principper for organisering kobles med mål og principper fra udvalgte punkter i læreplanen, således at der opnås en sammenhæng mellem medarbejdernes fokus og det fælles pædagogiske grundlag. Det kan eksempelvis være principper for arbejdet med dannelse eller børneperspektiver, eller måske et forstærket fokus på den relationelle del af læringsmiljøet.

Samarbejde

Samarbejdet om det pædagogiske arbejde, den fælles struktur og justering af den daglige organisering kræver en god samarbejdskultur. For understøtte og videreudvikle en sund professionel samarbejdskultur, tager vi i Dagtilbud Midt afsæt i fire grundlæggende principper for samarbejdet, hvor alle

- **Tager afsæt i børnegruppen, når vi planlægger og gennemfører de pædagogiske tilbud, med afsæt i gruppens interesser og nærmeste udviklingszone.**
- **Er tydelige i vores kommunikation, har en undersøgende tilgang til hinandens praksis og giver konstruktiv feedback, hvor vi taler højt om både det, der lykkes, og det, der skal justeres.**
- **Understøtter hinandens initiativer og skaber en balance mellem, hvem der tager lederskab og hvem, der giver følgeskab. Der er fokus på at være karavanefører for børnegruppen og at have opmærksomhed på, hvornår medarbejderen skal gå foran, ved siden af og bagved.**
- **Den enkelte medarbejder arbejder med en bevidsthed om egne mønstre og vaner i samarbejdet og i kontakt til børnegruppen, hvor man tør kigge på sin egen rolle og tage ansvar for sin fagpersonlige dømmekraft og de områder, hvor kerneopgaven og samarbejde kræver, at man videreudvikler sine kompetencer.**

Disse principper for samarbejdet har til formål at understøtte arbejdet med mål og principper fra udvalgte punkter i læreplanen således, at der opnås en sammenhæng mellem medarbejdernes fokus og det fælles pædagogiske grundlag, så ledes at opgaven løses ud fra en professionel samarbejdskultur.

Dokumentation, refleksion og evaluering

I Dagtilbud Midt arbejder vi løbende med dokumentation, refleksion og evaluering i vores fælles praksis for at sikre den pædagogiske kvalitet og sammenhængen mellem de valgte pædagogiske mål og det pædagogiske grundlag i dagtilbuddet. Vi har en dynamisk tilgang til dokumentation, hvilket betyder, at det er opgaven, der afgør, hvilken form for dokumentation, vi anvender. Det kan eksempelvis være billeder, videoklip, børneinterviews, læringsfortællinger eller forældreperspektiver. Dokumentationen har til hensigt at understøtte vores evaluering af de løbende pædagogiske forløb og indsatser, hvor evalueringen af de valgte mål vurderes ud fra den dokumentation, vi indsamler, og de observationer, vi gør os. Her har vi fokus på at dokumentationen skal indeholde både et voksen og et børneperspektiv for sikre en kvalificeret evaluering. I Dagtilbud Midt vil vi i de kommende to år arbejde med at videreudvikle vores evalueringskultur. Med afsæt i udvalgte evalueringsmodeller vil vi undersøge, hvilke tilgange til evaluering, der skaber det bedste afsæt for videreudvikling af den fælles praksis, hvor både medarbejderperspektiver, børneperspektiver og forældreperspektiver inddrages.

Når vi arbejder med faglig refleksion, tager vi afsæt i en fælles viden om hjernens spilleregler, når vi skal skifte perspektiver i samarbejdet, og vi anvender gennemgående FRI-modellen, en dynamisk refleksionsmodel, der både indeholder faglig refleksion, beskrivelse af en indsats og en evaluering af de opsatte mål. I de kommende to år, vil vi ligeledes videreudvikle vores arbejde med faglig refleksion og arbejde for, at der etableres en klar rød tråd mellem de løbende faglige refleksioner, den måde vi anvender dokumentation og de evalueringsmetoder, vi afprøver.

I samarbejdet om dette forpligter vi os på, at alle

- **Er loyale overfor de valgte metoder og modeller, der anvendes til dokumentation, refleksion og evaluering**
- **Sætter sin faglighed i spil og forholder sig nysgerrigt til de nye evalueringsmodeller implementeres**
- **Byder ind med ideer og tager medansvar for at gennemføre de igangsatte processer med at videreudvikle den fælles evalueringskultur**
- **Er aktivt deltagende i den løbende refleksion over de processer, der igangsættes, og sætter i den forbindelse fokus på egen læring og udvikling**